

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KADINLARIN HER TÜRLÜ ŞİDDET VE AYRIMCILIĞA MARUZ KALMALARININ ÖNLENEREK
BU ALANDAKİ MEVCUT DÜZENLEMELERİN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ VE ALINMASI GEREKEN
EK TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN
MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10/696, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835)

TUTANAK DERGİSİ

9'uncu Toplantı
9 Ocak 2025 Perşembe

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mustafa Hulki Cevizoğlu'nun, katılımcılara “Hoş geldiniz.” dediğine, Komisyonun çalışma alanıyla ilgili olarak TİHEK'in bugün yapacağı sunuma ve Antalya Milletvekili Serap Yazıcı Özbudun'un tekrar Komisyon üyeliğine seçilmesine ilişkin açıklaması

2.- Komisyon Başkanı Mustafa Hulki Cevizoğlu'nun, Komisyon üyesi olmayan Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu'nun TİHEK Başkanının sunumu üzerine yaptığı konuşması esnasında çıkan tartışmadaki tavrını kınadığına ilişkin açıklaması

III.- SUNUMLAR

1.- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı Muharrem Kılıç'ın, Kurumun kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık konusunda görüşleri, kurumsal paylaşımları, faaliyetleri ve çözüm önerileri hakkında sunumu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KADINLARIN HER TÜRLÜ ŞİDDET VE AYRIMCILIĞA MARUZ KALMALARININ ÖNLENEREK
BU ALANDAKİ MEVCUT DÜZENLEMELERİN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ VE ALINMASI GEREKEN
EK TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN
MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10/696, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835)

9'uncu Toplantı
9 Ocak 2025 Perşembe

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Kadınların Her Türlü Şiddet ve Ayrımcılığa Maruz Kalmalarının Önlenerek Bu Alandaki Mevcut Düzenlemelerin Gözden Geçirilmesi ve Alınması Gereken Ek Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 14.13'te açılarak iki oturum yaptı.

Komisyon Başkanı Mustafa Hulki Cevizoğlu,
Katılımcılara "Hoş geldiniz." dediğine, Komisyonun çalışma alanıyla ilgili olarak TİHEK'in bugün yapacağı sunuma ve Antalya Milletvekili Serap Yazıcı Özbudun'un tekrar Komisyon üyeliğine seçilmesine,
Komisyon üyesi olmayan Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu'nun TİHEK Başkanının sunumu üzerine yaptığı konuşması esnasında çıkan tartışmadaki tavrını kınadığına,
İlişkin açıklama yaptı.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı Muharrem Kılıç tarafından, Kurumun kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık konusunda görüşleri, kurumsal paylaşımları, faaliyetleri ve çözüm önerileri hakkında sunum yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, saat 17.22'de toplantıya son verildi.

9 Ocak 2025 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.13

BAŞKAN: Mustafa Hulki CEVİZOĞLU (İstanbul)

BAŞKAN VEKİLİ: Asuman ERDOĞAN (Ankara)

SÖZCÜ: Müşerref Pervin Tuba DURGUT (İstanbul)

KÂTİP: Zuhal KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş)

----- 0 -----

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Komisyon üyeleri, Değerli Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı Profesör Doktor Muharrem Kılıç, kıymetli katılımcılar ve basınımızın güzide temsilcileri; dünden bugüne hoş geldiniz tekrar.

Toplantı yeter sayımız fazlasıyla vardır, toplantıyı açıyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mustafa Hulki Cevizoğlu'nun, katılımcılara "Hoş geldiniz." dediğine, Komisyonun çalışma alanıyla ilgili olarak TİHEK'in bugün yapacağı sunuma ve Antalya Milletvekili Serap Yazıcı Özbudun'un tekrar Komisyon üyeliğine seçilmesine ilişkin açıklaması

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Komisyon olarak her toplantıda belirttiğimiz üzere, kadına yönelik şiddet ve her türlü ayrımcılığı araştırmaya, önlemeye ve alınması gereken ek tedbirler varsa onları görüşmeye, tartışmaya devam ediyoruz. Bugün Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı Sayın Muharrem Kılıç Hocamız ve ekibi burada; kendilerine tekrar hoş geldiniz diyorum.

Biz bugüne kadar yaptığımız toplantılarda hemen hemen pek çok konuyu konuştuk ancak dün de ifade ettik, biraz fiziki şiddet ağırlıklı konular ele alındı sanki ama ayrımcılık daha üst bir kavram. Şiddet bazen görünür oluyor ama ayrımcılık görünmez de olabiliyor; o yüzden çok daha önemli bir olgu ayrımcılık. Kısa adı "TİHEK" olan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun ve Ayrımcılıkla Mücadele İstişare Komisyonumuzun çalışmaları çok önemli. Sayın Hocamızın ekibimize vereceği bilgiler çok değer taşıyor bu bakımdan da.

Sayın Özbudun Hocam aramızdalar, görmekten de çok mutluyuz. Saadet Partisinin grup kurma hakkı kaybolmuştu biliyorsunuz. Bunu yasal olarak ifade etmemiz gerekiyor burada ancak 24 Aralık 2024 tarihinde Komisyonumuzdaki üyeliği sona ermesine rağmen Antalya Milletvekilimiz Sayın Serap Yazıcı Özbudun, Genel Kurulumuzun 8 Ocak 2025 tarihindeki 45'inci Birleşiminde tekrar aday gösterildi ve seçildi. Kendilerine tekrar hoş geldiniz diyorum.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Teşekkür ederim, hoş bulduk.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocamızın sakinliği, üslubu, bilgisi diğer üye milletvekili arkadaşlarımızın gibi bizim için çok değer taşıyor.

Sayın Başkana söz vermeden evvel birkaç cümle söylemek istiyorum, bu sefer kısa konuşacağım. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, dediğim gibi, kadına yönelik her türlü görünür ve görünmez ayrımcılık konusunda çok önemli çalışmalar yapmış -sizlere de dağıtıldı bu çalışmaların bir kısmı- Hocamızdan onları rica edeceğiz.

Gelen arkadaşların isimlerini de okumak isterim: Başta Hocamız Profesör Doktor Muharrem Kılıç, Başkan Müşaviri Ayşegül Taşkapu Duran, İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Birimi Koordinatörü Saadet Sinoplu Karaca...

Hocam, isimlerini okuduğum bütün arkadaşlar burada mı?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Koordinatörümüz Saadet Hanım'ın acil bir işi çıktığı için maalesef iştirak edemediler.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tamam, onun dışındaki bütün arkadaşlarımız buradalar.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Buradalar.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - O zaman okuyorum.

Ulusal Önleme Mekanizması Birimi Koordinatörü Oktay Alkan, Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Birimi Koordinatörü Gizem Sefer, İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanı Ezgi Kaşkaval Okyay, İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanı Reyhan Tüfek, yine, İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanı Tuğçe Döğner, İnsan Hakları ve Eşitlik Uzman Yardımcısı Ela Çolak da burada; hepiniz tekrar hoş geldiniz.

Şiddet, kadına yönelik şiddet ve şiddetin her türlü, ayrımcılık aslında... Dün de bir Fransız sosyologdan söz etmiştim, bugün de yine bir başka sosyolog Bourdieu'dan söz etmek istiyorum. "Habitus" kavramı var. Biz habitusun ne anlama geldiğini Türkiye olarak biliyoruz. Türkiye'de de İstanbul'da geçtiğimiz yıllarda çevre bakımından bir habitus toplantısı yapılmıştı. Şimdi, şiddet de galiba bir habitus yani bir alan oluşturuyor, bir yaşam alanı oluşturuyor. Dün uzman hocalarımız burada bize bilgi verirken şiddetin nasıl bulaşıcı olduğunu da, ailede görülen şiddetin çocuklar büyüdüğü zaman nasıl tekrarlandığını da söylemişti yani bu şekilde bir şiddet alanı oluşuyor; bakarak, görerek... Ve dün yine gündeme geldi "gösterişçil duyarlılık" yani en duyarlı gibi gözükerek aslında konuyu duyarsızlaştırma efekti, etkisi; çok önemli. Bu nedenle, şiddeti ne kadar önlersek, önlemeye yönelik çabalar harcarsak o kadar barışçı ve şiddetsiz bir toplum, bir habitus oluşturmamız mümkün olacaktır.

Ben sözü çok uzatmadan Sayın TİHAK Başkanımız Profesör Doktor Muharrem Kılıç'a söz veriyorum.

Tekrar hoş geldiniz.

Yalnız bir şey söyleyeceğim, siz giriş konuşmanızı yaptıktan sonra bir veya iki arkadaşımız toplantıları olması nedeniyle erken ayrılacak. Sizin giriş konuşmanızdan sonra onların sadece sorularını alacağız ki sonra sizden cevabını alalım.

Buyurun Hocam.

III.- SUNUMLAR

1.- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı Muharrem Kılıç'ın, Kurumun kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık konusunda görüşleri, kurumsal paylaşımları, faaliyetleri ve çözüm önerileri hakkında sunumu

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Sayın Başkanım, Komisyonumuzun çok kıymetli üyeleri, sayın milletvekilleri, basınımızın çok kıymetli, çok değerli mensupları; öncelikle hepinizi saygı ve sevgiyle selamlayarak sözlerime başlamak istiyorum.

Tabii ki öncelikle böyle bir fırsatı, böyle bir imkânı kıymetli Komisyonumuzun huzurunda Kurumumuzun, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun kadına yönelik şiddet konusunda görüşlerini, kurumsal paylaşımlarını, kurumsal etkinliklerini paylaşma imkânını sizlere sunma fırsatını sunduğunuz için de yürekten teşekkür ediyorum.

Malumunuz olduğu üzere, tabii ki şiddet olgusu aslında modern zamanla birlikte gerilediği ya da işte ortadan kalktığına ilişkin genel bir kanının olduğunu ifade edebiliriz ancak bir kültürün kuramcısı olarak modern yazarlardan Chul Han'ın da ifadesiyle aslında şiddet sadece topolojik anlamlı bir görünüm, farklı görünümle ortaya çıkan bir olgu olarak karşımıza çıkıyor. Onun için, sadece siz Arendt'e atıfta bulunmuşunuz, ben de "Şiddet Üzerine" adlı yapıtından referansı ilk cümlesinde de yer aldığı üzere şiddet olgusu 20'nci yüzyılın bir olgusu olarak, dominant bir olgusu olarak, savaşların ve devrimlerin çağı olarak ifade edilmesine rağmen şiddet olgusunun sadece dönemsel, çağcıl ya da herhangi bir dönemle sınırlanamayacak bir olgu olduğunu, ne yazık ki farklı görünüm biçimlerinde ortaya çıktığını görüyoruz. Az önce siz Değerli Başkanımın da ifade ettiği üzere, aslında sadece belki bir konfrontasyonla, bir karşılaşmayla ortaya çıkan sadece kaba şiddet ya da fiziksel şiddet değil, şimdi, bir anlamda olumluluğun şiddeti kavramsallaştırmasına tekrar atıfta bulunarak, Chul Han'a referansta bulunarak ifade edeceğim, artık baş edilmesi ya da başa çıkılmasının oldukça güç olduğu, viral yollarla yaygınlık kazandığı, hücrelerimize kadar, damarlarımıza kadar şiddet olgusunun içselleştirildiğinin farklı görünümle arz eder olduğunu bu vesileyle de ifade edelim. Tabii, burada Bourdieu'ya da atıfta bulundunuz. Simgesel şiddet ya da bu olumluluk şiddeti üzerinde durmayacağım ama sadece olayın, hadisenin belki kaba şiddet, egemenlik toplumu çerçevesinde baktığımız zaman ortaya çıkardığı o şiddet görüntülerinin işte, haz alınan ya da bir gösterişsel unsur, bir rutin ya da bir şeye, bir davranış kalıbına dönüşen şiddetten daha incelikli, daha teknik anlamda gelişmiş, daha baş edilmesi, daha ele avuca sığması zor olan şiddet türleriyle, formlarıyla ne yazık ki karşı karşıyayız.

Kadına yönelik şiddetin özellikle kadına yönelmiş olması, burada mağdurun, mağdur kitlenin kadınlar olması hasebiyle tabii ki bu noktada temel bir insan hakları sorunu olarak karşımıza çıkıyor. Bu, bizim Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun temel misyonlarından bir tanesi de insan haklarının korunması ve geliştirilmesi. Bu bahiste özellikle kadına yönelik şiddet bunlardan bir tanesi, tabii ki bunun önlenmesi çünkü malumunuz olduğu üzere, temel hak ve özgürlükler açısından baktığımız zaman yaşam hakkının en temel hak olarak karşımıza çıktığını görüyoruz. Bu noktada sadece yaşam hakkı ihlali değil, bir kadın hakları sorunu ya da bir insan hakları sorunu olarak bedensel ve ruhsal bütünlüğünün korunması, güvenlik hakkının korunması noktasında da baktığımız zaman, doğrudan kadın özneye yönelik olarak şiddetin özel bir bahisle ele alınmasının, bulunla mücadelenin farklı boyutlar, farklı çerçeveler üzerinden ele alınmasının gerekliliği ortaya çıkıyor. Bu noktada siz de ifade ettiniz, sadece tabii ki İnsan Hakları Kurumu değiliz, 2016 yılında yeniden ihdas edilince, kurulunca Kurumumuz 6701 sayılı Kanun çerçevesinde bir eşitlik kurumu olarak yeniden yapılandırıldı. Bu, AB ilerleme raporlarında da bir öngörü, bir tavsiye niteliğindedir, bir eşitlik kurumunun ihdas edilmesi. Bu doğrultuda 2016 yılında eşitlik misyonunu, eşitliğin korunması, ayrımcılığın önlenmesi misyonunu da temel misyon olarak, kurumsal misyon olarak icra ediyoruz. Bu boyutu genelde dikkatten kaçan bir boyut aslında. Bu, az önce söylemiş olduğum şiddet türleri, çeşitleri açısından kesişimsel bir şekilde kadın haklarının ihlali ya da kadına yönelik şiddetin çeşitlendiğini görüyoruz. O da -demek istediğim- ayrımcılık, ayrımcılığa maruz kalması kişinin. Kanunumuzun ilgili maddesinde de yer aldığı üzere cinsiyetle başlayan ayrımcılık temelleri var; 15 temelden ilkinin oluşturuyor. Bu açıdan ortaya çıkacak olan ayrımcılık temelli, cinsiyet temelli ihlaller de bir anlamda kadına yönelik şiddetin çarpan etkisini artıran bir faktör olarak karşımıza çıkıyor ya da bizzat kadının bu noktada hem bu ihlallere, hak ihlallerine maruz kalmaması noktasında da önemli nirengi noktalarından birini teşkil ediyor. O açıdan, bir eşitlik kurumu olarak ayrımcılıkla mücadele çerçevesinde akış içerisinde, zamanın elverdiği ölçüde vermiş olduğumuz kararları da yapmış olduğumuz farkındalık artırıcı aktiviteleri de etkinlikleri de zikrederek yaptığımız faaliyetleri sizlerin dikkatlerine sunmak istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bu eşitlik kavramının içinde Başkanım, erkeğe şiddet ya da kadının kadına şiddet konusu da var mı? Yani "eşitlik" derken neyi kastediyoruz, kim ile kim, ne ile ne eşit oluyor?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Sayın Başkanım, kanunumuzda da açıkça ifade edildiği üzere hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşitlik ilkesi yasal anlamda düzenlenmiş. Anayasa'mızın 10'uncu maddesinde de düzenlendiği üzere kanun önünde eşitlik ama yasa koyucu burada sadece yasa önünde bireylerin eşitliği ilkesi, eşit muamele görme hakkı çerçevesinde değil, onun dışında sadece öngörmüş olduğu 15 temel üzerinden ancak hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığa maruziyeti önlemeyi amaçlıyor. Bu da literatürde tabii ki tartışmalı, belki soru gelirse ifade edebilirim, bir çalışmamda da yer vermiştim. Bunun tahdidi bir şekilde "numerus clausus" ilkesi çerçevesinde yasa koyucu tarafından sıralanmış olmasına dair de farklı yaklaşımların olduğunu ifade edeyim.

Tabii, kadına yönelik şiddet sadece bir insan hakları sorunu değil; Dünya Sağlık Örgütü'nün yapmış olduğu tespit çerçevesinde ya da kavramsallaştırması çerçevesinde aynı zamanda bir halk sağlığı sorunu olarak da karşımıza çıktığını görüyoruz. Bu noktada, tabii ki bunun etiolojisini, temelini, kökenini ortaya çıkan ya da buna yol açan saikleri, sebepleri ve bunun kaynaklarının da ciddi anlamda etüt edilmesi, araştırılması icap ediyor ki bu kıymetli çalışmasıyla bir anlamda bunun da akademik bir zemin niteliği de söz konusu olan Komisyonumuzda bu çerçevede bir perspektif sunduğunu mutlulukla ifade edebilirim. Burada

çoklu ilişkisel, özellikle sadece tabii ki klasik anlamda dışarıdan, hariçten gelen bir şiddetin -fiziksel olabilir ya da başka türlü şiddet türleri olabilir- ortaya çıkması değil, yanı sıra, aile içerisindeki şiddetin ki yakınlarla buna ilişkin birtakım, özellikle uluslararası raporlamalarda yer verildiği üzere, raporlarda da yer aldığı üzere aile çevresinden gelen şiddet olgularıyla yoğunluklu bir şekilde karşılaştığımızı ifade etmem gerekiyor. Burada Dünya Sağlık Örgütü'nün özellikle şiddet tanımı açısından baktığımız zaman, aslında sadece fiziksel şiddetle sınırlanmadığını, bunun o kuşatıcılığı ifade eder biçimde bir çerçeve çizdiğini söyleyebiliriz. Bu noktada, 1993 tarihli, hepimizin malumu olduğu üzere, Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi'nde de hakeza benzer biçimde kuşatıcı ve kapsamlı bir çerçevenin içerisine tehdit, zorlama gibi etkenlerin ve faktörlerin de dâhil edildiği bir çerçeve ortaya konulduğunu söyleyebiliriz. Bu şiddet olgusu tabii ki global bir sorun, global ölçekte, küresel ölçekte bütün ulusların, hiçbir ulusun, hiçbir milletin, hiçbir devletin bağımsızlığının olmadığı bir alan ne yazık ki. Yayılımının küresel ölçekte çok yaygın bir şekilde farklı biçimlerde ortaya çıktığını ifade etmiştim. Buna ilişkin mücadelenin, stratejinin belirlenmesi noktasında ve bununla mücadele edilmesi noktasında tabii ki ulusal insan hakları kurumlarının, eşitlik kurumlarının misyonu ve varlığı gerçekten önemli.

Bu noktada, bazı sayısal verileri sizlerle de paylaşmak istiyorum. Uluslararası, küresel az önce de ifade etmiş olduğum üzere, BM Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesinin küresel ölçekte her 3 kadından 1'inin şiddete maruz kaldığına ilişkin tespitini, verisini sizlerle paylaşmak istiyorum. Benzer biçimde, Dünya Sağlık Örgütü'nün de bu noktada 2021 yılında kadına yönelik şiddetin yaygınlığına ilişkin yapmış olduğu tahminlere dair bir raporlaması söz konusu. Burada 2018 yılı verilerinin ortaya çıktığını görüyoruz. Burada baktığımız zaman kişilerin yakın partnerleri tarafından şiddete maruziyetlerinin olduğunu ifade ediyor. İlgili rapora göre, global ölçekte 15-49 yaş arasında kadınların yüzde 31'inin yaşamları boyunca mevcut eşinden, birlikte olduğu kişiden fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldığına ilişkin bir tespit var. Her 3 kişiden 1'inin neredeyse bu şiddet eylemlerine maruziyetine ilişkin bir veriyi ilgili raporda, komitenin raporunda paylaşıldığını ifade edebiliriz. Bunun da yaklaşık 2018 verileri olduğu için ya da çalışması olduğu için o dönem tarihlenmesi açısından baktığımız zaman, 852 milyon kadının bir şiddet mağduriyetinin, maruziyetinin olduğunu söylememiz icap ediyor.

Yine, 15-49 yaşları arasındaki kadınların tahminen yüzde 27'si yaşamları boyunca yakın partnerleri ya da dışarıdan kişiler tarafından fiziksel şiddete maruziyetine ilişkin verinin komite raporunda da yer aldığını bu vesileyle söylemiş olayım.

Yine, ilgili raporlamalar açısından baktığımız zaman, burada ulusal ölçekte -belki yeri geldiğinde konuşulabilir- hazırlanan raporların hem aktüalitesinin, güncelliğinin yeterince olmamasından ötürü daha çok uluslararası BM düzeyindeki komitelerin ya da sektörlerin yapmış oldukları raporlardaki verileri daha çok sizlerle paylaşmak istedim.

Yine, BM Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü'nün hazırlamış olduğu 2020 tarihli raporunda küresel ölçekte her gün tahminen 137 kadının kendi aile üyeleri ya da başkaları tarafından öldürüldüğüne ilişkin bir tespitinin, bir verisinin olduğunu yine paylaşalım.

BM Uyuşturucu ve Suç Ofisinin yine, 2022 tarihli -bu daha güncel bir veri olarak karşımıza çıkıyor- bu raporda da yer alan verileri sizlerle hızlıca paylaşmak istiyorum: "2022'de küresel ölçekte yaklaşık 89 bin kadın ve kız çocuğu kasıtlı olarak katledilmiştir, öldürülmüştür." verisini paylaşıyor. Başka da veriler var ama detaylarına girmeyeceğim. Bu noktada ortaya çıkan tablo açısından baktığımız zaman, mücadele stratejileri hem ilgili raporlarda bu veri temelli ya da hem sayısal verileri paylaşan hem de bu noktada yapılan araştırmalar neticesinde ortaya konulan perspektifte, mücadele perspektifinde bütünlüklü, çok yönlü, çok sektörlü bir yaklaşımın daha kapsamlı ve kuşatıcı bir yaklaşımın ve paydaşların tümünün katılımının temin edileceği bir mücadele stratejisi öngörülmüyor. Bu noktada şunun altını çizmek istiyorum: Özellikle raporlarda da yer aldığı üzere, sağlık hizmetinin ya da sağlık sektörünün de bu noktada mücadele stratejisi açısından sürece dâhil edilmesi, etkili olmasının yerindediğini ifade edilebiliriz.

Bir diğer nokta; bu noktada genel global anlamda makro düzeyde söyleyebileceklerim çerçevesinde kadına yönelik şiddetin ortaya çıkarmış olduğu maliyet, burada da yine birtakım uluslararası verileri sizlerle paylaşmak istiyorum: Kadına yönelik şiddette yüzde 1 puanlık artışın, oranın ekonomik faaliyet düzeyinde yüzde 9'luk düşüşle ilişkilendirildiğini görüyoruz. Ölçümlemesi belki güç ama kabaca bir fikir verdiğini söyleyebilirim. Küresel düzeyde kadına karşı şiddetin maliyetinin hem kamu hem de özel sektör açısından baktığımız zaman; 1,5 trilyon ABD doları olduğuna ilişkin bir başka tespit var. Yine, AB ölçeğinde Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü'nün yapmış olduğu 2021 yılındaki bir veriden, bir araştırmadan birkaç şeyi paylaşmak istiyorum yine şiddetin maliyeti noktasında: Cinsiyete dayalı şiddetin yıllık maliyetinin yaklaşık 366 milyar avro olduğuna ilişkin bir tahmin, bir öngöründe bulduklarını görüyoruz. Yine, kadına yönelik şiddetin 299 milyar avroyla bu maliyetin yüzde 79'unu oluşturduğuna ilişkin tespitini raporlarda yer aldığını söyleyebilirim. Bu noktada tabii ki şunu hatırlamamız gerekiyor: Şiddet olgusu sadece ulusal güvenlik ilkesi çerçevesinde tabii ki değerlendirilebilir ama özelden dikkate alınması gereken boyutlardan bir tanesi, hem savaşlar hem de iç çatışmalar neticesinde ortaya çıkan tabloda, bunu sadece günümüzde 21'inci yüzyılın ilk çeyreğini tamamlamak üzere olduğumuz bir dönemde bunu ifade ediyoruz; dünya savaşlarının ortaya çıkardığı tablolarda da hakeza bugün Gazze'de 17 bini çocuk 11 binin üzerinde kadının katledildiği bir devlet terörünün, bir terör şiddetinin maalesef İsrail tarafından katliamların, soykırımların gerçekleştirildiğini görüyoruz. Bu noktada da hem savaş durumlarının hem de çatışma durumlarının, iç çatışmaların ne yazık ki öncelikle kadınları ve çocukları hedef aldığını ve en fazla da bunların kırılganlıklarını artırdığını ve yaşam hakkı başta olmak üzere, birtakım temel haklardan mağduriyetlerinin, mahrumiyetlerinin ortaya çıktığını görüyoruz. Bu noktada Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesinin vermiş olduğu tavsiye kararları da büyük önem arz ediyor. Buna ilişkin hem stratejiler... Burada şunu da ifade edeyim: Gazze meselesi açısından baktığımız zaman, buna ilişkin sadece Cenevre Sözleşmelerinden kaynaklı yükümlülükler, devletlerin savaş hukuku çerçevesinde sivillere ayırım ilkesi çerçevesinde dikkat etmesi, onları kesinlikle silahlı unsurlardan ayırması gerekirken bunun yapıldığını görüyoruz. Buna özel -az önce sözünü etmiş olduğum- 30 no.lu Genel Tavsiye Kararı'nda buna ilişkin de bir uyarının olduğunu, kadınlara yönelebilecek, çocuklara yönelebilecek savaş ya da çatışma durumunda insancıl hukuk çerçevesindeki yükümlülükler işaret edildiğini görüyoruz ama ne yazık ki hiçbirinin dikkate alınmadığını, bütün norm ve değerlerin ihlal edildiğini görüyoruz. Gıda hakkı, gıdaya erişimin olmamasından ötürü bebelerin yeterli beslenememesinden ötürü katledildiklerini, ölüme terk edildiklerini ne yazık ki görüyoruz.

Burada özellikle bir şeyi ifade etmiştim, ayrımcılık boyutu önemli demiştim kadına yönelik şiddet noktasında...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocam, oraya girmeden, siz konuşurken daha rahat anlayalım diye, bu maliyetten kastınız ne? Mesela, küresel düzeyde kadına karşı şiddetin maliyeti 1,5 trilyon Amerikan doları, Avrupa Birliği genelinde ise maliyet yaklaşık 366 milyar euro. "Cinsiyete dayalı şiddetin maliyeti" ne demek?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Burada kastedilen, özellikle kadınların, bu cinsiyete dayalı maruz kalmış oldukları eşitsizlikler ya da bizzat şiddet olgusuyla karşı karşıya kalmaları durumunda istihdamdan ellerini çekmeleri ya da istihdam süreçlerinde varlık gösterememeleri ya da sakat kalmaları ya da herhangi bir fiziksel şiddete maruz kalmalarından ötürü istihdam kapasitesinde, ekonomik kapasitede ortaya çıkardığı açığı ifade ediyor ya da bu noktadaki maliyeti ifade ediyor.

Tabii, sadece bununla da sınırlı değil, sağlık sektörü açısından -az önce de ifade etmiştim- sağlık sektöründe de bunun ortaya çıkarmış olduğu maliyet, yaralanmalar, engellilik durumlarının hasıl olması durumunda da ortaya çıkardığı ciddi bir maliyetin olduğunu söyleyebiliriz.

Gelirin azalması, buna ilişkin destek harcamalarının ya da sosyal güvenlik desteklerinin sağlanmasından ötürü çok paydaşlı ya da çok unsurlu birtakım maliyet kalemlerinden söz edebiliriz.

Bu noktada, ayrımcılık açısından -az önce ifade etmiştim- ayrımcılıkla mücadele noktasında kadına yönelik şiddetin önlenmesinde gerçekten önemli, esaslı bir noktayı, parametreyi teşkil ediyor. Buna ilişkin tabii ki uluslararası ölçekte İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi başta olmak üzere 93 tarihli Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge, yine SEDAV, 1979 tarihli Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi gibi birtakım uluslararası ya da bölgesel nitelikte sözleşmelerin, küresel ve bölgesel nitelikte yükümlülüklerin, sözleşmelerin olduğunu, bildirelerin olduğunu, komite kararlarının, tavsiyelerinin olduğunu bu vesileyle ifade edebiliriz. Bu açıdan bakınca, bu ayrımcılıkla mücadele noktasında bu şiddetin önlenmesi açısından baktığımızda, dikkate alınması gereken temel unsurlardan bir tanesi, cinsiyet temelinde ortaya çıkabilecek olan ayrımcı -az önce söylemiş olduğum- herhangi bir hizmet olabilir; kanunumuzda da bu noktada herhangi bir sınırlama yapılmamış, yargı hizmetlerinden tutun da sağlık hizmetlerine, turizm sektörüne varıncaya kadar her alanda kişinin hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden istifade etmede, yararlanmada ister kamu sektöründen olsun ister özel hukuk tüzel kişiliğinin ya da özel sektörün üretmiş olduğu hizmetlerden olsun bu hizmetlere erişim, ulaşım ya da buna ilişkin bilgi alma noktasında ayrımcılığa maruziyetinin olmaması, temel ilke, yasal yükümlülük olarak karşımıza çıkıyor. Bu noktada, kişinin cinsiyetinden ötürü istihdam süreçlerinden hariç tutulması ya da istihdam edilmemesi gibi birçok sektörde birçok alanda ya da temsiliyetinin önünü kesecek nitelikte herhangi bir ayrımcılık durumu söz konusu olabilir. Burada iyi uygulama örneklerini sizlere de takdim etmiş olduğumuz bilgi notunda da ifade etmiştik. Burada gerçekten önemli, iyi uygulama örneklerinin de varlığı söz konusu; bunun çok detaylarına girmeyeceğim, notlardan takip mümkün olabilir. Bir tanesine ülke örneklerinden zikrederek geçeyim Kurumumuz faaliyetlerine: İrlanda örneği. Bu noktada, aslında diğer ülke örnekleri de vardı ama çıkardık. Burada Kurumumuzun yapmış olduğu diğer akran kuruluşlarla kıyasladığımızda, dünyadaki diğer ulusal insan hakları ve eşitlik kurumlarıyla mukayese ettiğimizde hemen hemen ortak paydada temel farkındalık artırıcı eğitimler, toplumsal bilinci yükseltici faaliyetler yaptığımızı söyleyebilirim; ortak yapılan faaliyetler. Fakat bir İrlanda Ulusal İnsan Hakları Kurumunun özellik arz eden bir durumu var, o da "amicus curiae" ilkesi çerçevesinde mahkeme dostu olması yani ilgili komisyonun, İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun davayı takip etmesi, özellikle kadına yönelik şiddetle ilgili herhangi bir davanın, sürecin takip edilmesi, yargısal sürecin takip edilmesi konusunda önemli bir yetki olduğunu fakat yasal çerçevede bizim böyle bir yetkimiz olmadığını ifade edeyim.

Şimdi, bu noktada, yine, hızlıca Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu olarak yapmış olduğumuz faaliyetleri zikretmek istiyorum. Öncelikle şunu ifade edeyim: Az önce de söylemiştim, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu üç temel misyon, üç temel yasal çerçevede görev icra ediyor. Biri insan haklarının korunması ve geliştirilmesi; bu alanda herhangi bir ihlal başvurusu almıyoruz ancak resen inceleme yoluyla hak ihlallerine ilişkin inceleme, araştırma ve kurul üzerinden karara bağlama hak ve yetkisine ve sorumluluğuna sahip olduğumuzu ifade edeyim. Bu noktada ağırlıklı olarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi bahsinde farkındalık artırıcı faaliyetler, eğitim faaliyetleri, oryantasyon faaliyetleri ve kanunda da açıkça ifade edildiği üzere ortaöğretimde insan hakları müfredatının belirlenmesinde istişari nitelikte görüşlerini serdetme imkânı söz konusu. Bu alan açısından baktığımız zaman, özellikle insan haklarının toplumsal ölçekte yüksek bir kamusal profille temsiliyetinin ve tanıtımının olanaklı hâle gelebilmesi için illerde insan hakları istişare toplantıları yapıyoruz. Bu zamana kadar 27 ilimizde il insan hakları istişare toplantıları gerçekleştirdik. Orada hem kamu kurumu temsilcileri hem sendikalardan hem sivil toplum örgütlerinden hem de akademiden temsilcilerin katıldığı, karşılıklı diyalogların ve sorunların dile getirildiği toplantılar gerçekleştiriyoruz. Özellikle kadına yönelik şiddete ilişkin o toplantılardaki bütün toplantı tutanaklarını kamuoyuyla paylaşıyoruz; hepsi açık erişimde. Bu noktada, özellikle kadına yönelik şiddet ya da cinsiyet temelindeki ayrımcılıklarla ilgili konulara, tespitlere, katılımcılar tarafından yapılan yorumlara ya da sorulara bizzat bu raporla sizlere sunmuş olduğumuz, takdim etmiş olduğumuz bilgi notunda da yer verdik; onların detaylarına girmeyeceğim. Bu alanda bir de şunu ifade edeyim: İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi noktasında, yasal bir yükümlülük çerçevesinde her yıl ulusal raporumuzu yayımlıyoruz, Türkiye Büyük Millet Meclisi makamına ve Cumhurbaşkanlığı makamına arz edilmek üzere bu raporlarımızı yayımlıyoruz ve bu raporları da kamuoyuna açık bir şekilde, bütün kamuoyunun takdirine ve ilgisine sunduğumuzu bu vesileyle ifade edeyim.

İkinci alan, ayrımcılıkla mücadele konusu. Az önce de söylemiştim; 15 temelde başvuru alıyoruz. Bu noktada dünyadaki diğer örnekler ya da paydaşlara baktığımız zaman, belki net bir sayı veremeyeceğim ama başvuru alan kurumlardan bir tanesiyiz. Ayrımcılık yasağına maruziyetini, mağduriyetini dile getiren, başvuran ilgili temellerle ilişkilendirilebilir ise ön inceleme safahatından sonra ilgili birime havale ediliyor; bu çerçevede inceleniyor. Bu noktada bir anlamda, literatürde de ifade edildiği üzere, yarı yargısal bir faaliyet niteliğinde gerekli incelemeyi yapıyoruz, bilirkişi gerekiyorsa bilirkişi tayini söz konusu olabiliyor, yerinde incelemede yapıyoruz ve sonunda heyetin önüne gelerek değerlendirme yapıldıktan sonra ihlal olup olmadığı yönünde... İhlal durumu söz konusu olduğunda bu da dünya da dört beş ülke örneğinde var bu; para cezası, idari yaptırım uygulama yetkisini haiziz. Bu noktayı az önce de ifade etmiştim hem kamu kurumlarına hem özel hukuk tüzel kişilerine hem de gerçek kişilere insan

haklarının yatay etkisi ilkesi çerçevesinde yaptırım uyguladığımızı ifade edeyim. Bu noktada da başvuru dışında resen inceleme yetkimiz söz konusu.

Üçüncü temel alan da, kadına yönelik şiddetle ilgili gerçekten önemli; ulusal önleme mekanizması görevini icra ediyor. İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne taraf olan ülkemizin bu noktada kurmuş olduğu, tesis etmiş olduğu, oluşturmuş olduğu ulusal önleme mekanizması görevi, yetkisi kurumsal olarak bizim uhdemizde; biz bu yetkiyi yürütüyoruz. Bu noktada, özellikle sadece özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin tutuldukları yerler değil, cezaevleri, hapishaneler, nezarethaneler, geri gönderme merkezleri değil, aynı zamanda koruma altında olan kişilerin tutuldukları, buldukları yerler, huzurevleri, yaşlı bakimevleri, çocuk evleri gibi yerleri de haberli habersiz izleme, denetleme yetkisini haiziz. Bu noktada da yine, benzer şekilde, ayrımcılıkla mücadele noktasında olduğu üzere bireysel başvuru alıyoruz. Bu noktada, tabii ki mahkûmların da böylesi bir başvuru hakkının olduğunu bu vesileyle ifade edeyim.

Özellikle, bu Komisyonumuzun da daha önceki yıllarda öngörmüş olduğu çerçevede kapasitenin TİHEK'e ilişkin, Kamu Denetçiliği Kurumuna ilişkin birtakım öngörüler ve tavsiyeleri söz konusuydu. Bu tavsiyeleri de dikkatle inceledik. Bu noktada, TİHEK'in özellikle farkındalık artırılmasına ilişkin kadına yönelik şiddetin önlenmesi noktasında tavsiyeleri vardı. Bu doğrultuda yapmış olduğumuz çok sayıda faaliyet var ama hepsini burada aktarmam zaman açısından olanaklı değil. Onu yine sizlere not olarak takdim etmiştik, onu da ifade edeyim.

Başlık olarak şöyle söyleyebilirim: Akreditasyon süreci... 20 Temmuz 2021'de başvurumuzu gerçekleştirdik ve 2022 yılının 10 Ekiminde kurumumuz, global ölçekte Global Ulusal İnsan Hakları Kurumları Ağının akredite olmuş bir kurumu, bir ulusal insan hakları kurumu. 1993 tarihli Paris Prensipleri'nin öngördüğü çerçevede bu türden ulusal insan hakları kurumları kurumsal yapılarının akreditasyon süreçleri ilgili alt komite tarafından gerçekleştiriliyor. Bu noktada, Sayın Cumhurbaşkanımızın açıklamış olduğu 2021 tarihli İnsan Hakları Eylem Planı'nda da temel bir öngörüdü Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun akredite olması. Bunu niye özellikle zikrediyorum? Akredite olmak, uluslararası küresel sisteme, insan hakları sistemine, küresel yönetişimine daha fazla entegre olmayı olanaklı kılıyor, söz hakkı sahibi olabiliyoruz. Bu noktada, BM'nin kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik ilgili raportörüyle mesela geçen yıl bir görüşme gerçekleştirdik, onun hazırlamış olduğu ülke raporuna kurumsal olarak katkıda bulduk. Birtakım bilgi notları, "fact sheet"leri İngilizce olarak yayımlıyoruz, Türkçe olarak yayımlıyoruz. Onun dışında Birleşmiş Milletlerin "Calls for Input" uygulaması çerçevesinde ilgili raporlamalara, kadına yönelik şiddet de dâhil olmak üzere, kurumsal görüş ve katkılarımızı sunduğumuzu özellikle ifade edeyim. İlgili komitelerde de -Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi de dâhil olmak üzere- buna ilişkin raporlamalarımızla yapmış olduğumuz yorumlarımızla da katkı sunduğumuzu, katkı sağladığımızı ifade edeyim.

Başvuru ve resen inceleme konusuna değinmiştim.

Bir diğer önemli konu, eğitim faaliyetleri. Bunu çok önemsiyoruz. Kuşatıcı bir şekilde, sürdürülebilir nitelikte yoğun bir eğitim faaliyeti yapıyoruz. Bu noktada, özellikle üniversite öğrencileriyle -geçen iki yıldır devam ettirdiğimiz- bir yaz okulu programımız var. İnsan Hakları ve Eşitlik Kampüsü adlandırılması çerçevesinde insan hakları ve ayrımcılıkla mücadele noktasında yoğunlaştırılmış sertifika programlarını yapıyoruz. Sadece yükseköğretim düzeyinde değil, yaklaşık sayı olarak 27 üniversiteyle iş birliği protokolü gerçekleştirdik hem vakıf hem devlet üniversitesiyle. Diğer akran kuruluşlarına gerçekleştirdiğimiz iş birliklerinin dışında 43 üniversiteyle iş birliği protokolü gerçekleştirdik. Bu noktada, lisans düzeyindeki öğrencilere, kadın öğrencilere özellikle hukuk klinikleri üzerinden -mesela, Ankara Üniversitesiyle de bir protokolümüz var- kadına yönelik şiddetin önlenmesini de eğitim müfredatımızın, modülümüzün bir parçası olarak sunmaktayız. Onun dışında, sadece bununla da sınırlı değil, diğer kuşaktan ortaöğretim düzeyinde de ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde de eğitimler yapıyoruz. Yakın tarihte çocuk hakları çerçevesinde TİHEK çocuk "web" sitesinin açılışını gerçekleştirdik, basın lansmanını gerçekleştirdik. Bu noktada da özellikle kız çocuklarına yönelik olarak zorla evlendirilme, çocuk yaşta evliliklerin önüne geçilmesi noktasında bir bilinçlenmenin de ortaya çıkması adına ve süreç içerisinde -öngörümüz nisan ayı içerisinde- çocuk başvurularını da alabileceğimiz bir sistem, bir altyapı oluşturma çabası içerisindeyiz.

İstişare toplantılarından söz etmiştim ama şunun özellikle altını çizmek istiyorum: Ayrımcılıkla Mücadele -yasamızda da açık bir şekilde tadat edildiği üzere- İstişare Komisyonumuz var. Bu daimî bir komisyon, altı ayda bir toplanması öngörüldü. Göreve geldiğimiz tarihten bu zamana kadar her toplantıyı ilgili periyotlara uygun bir şekilde gerçekleştiriyoruz. Yapmış olduğumuz toplantılarda -bu zamana kadar en son yedincisini gerçekleştirdik- 7'nci toplantımızda dâhil olmak üzere, toplantılarımızın tematik alanlarını -ayrımcılıkla mücadele tematik alanı bu- alt sorun alanlarını bizatihi katılımcılardan, daimi üyelerden... Buradaki çeşitliliği de ifade edeyim: İnsan hakları alanında aktivizm yapan sivil toplum örgütleri başta olmak üzere sendika temsilcileri, kamu kurumu temsilcileri, yüksek yargı temsilcileri ve akademisyenlerin olduğu bir İstişare Komisyonumuz var; çeşitlilik ve paydaşlık temelinde hareket ediyoruz. Bu doğrultuda kadına yönelik şiddete ilişkin sorun alanları, çözüm önerileri perspektifiyle bir çalışma gerçekleştirdik, 2 oturum gerçekleştirdik. Bunların verilerinin, bunlara ilişkin tespitlerimizin ve de raporlamalarımızın da "web" sayfamızda yer aldığını ifade edeyim.

Bir diğer nokta, özellikle insan hakları ve eşitlik konusunda özellikle ayrımcılıkla mücadele noktasında anında refleksi göstermek, kurumsal reaksiyonu ortaya koyabilmek, kamuoyunun bu noktadaki beklentisini de karşılamak adına önem arz ediyor. Onun için, 2021'in Temmuzundan bu yana basın açıklamalarıyla, özellikle kadınların cinsiyet temelinde ayrımcılığa maruziyetine ilişkin ya da engellilik temelindeki... Bu tarihe kadar, 2024 sonuna kadar bize, en fazla ayrımcılık noktasında başvurunun yapıldığı alanın engellilik temelinde ayrımcılık; 2'nci sırada cinsiyet temelinde ayrımcılık olarak karşımıza çıktığını görüyoruz. Bu çerçevede, bu basın açıklamalarımızla da ilk planda resen inceleme yetkimizi kullanmadan önce buna ilişkin kurumsal refleksimizi, reaksiyonunuzu ortaya koyuyoruz.

Burada biraz çözüm önerilerine ilişkin konuları da size takdim etmiştim, özellikle yıllık raporlarda mutlaka buna ilişkin verdiğimiz ki notlarımızda da var... Mesela 2019 raporunda, kadına yönelik şiddetin önlenmesinde özellikle algı yönetimi de gerçekten önemli çünkü medya, özellikle sosyal medya içerikleri, üretilen içerikler çerçevesinde baktığımız zaman burada şiddeti makul gösteren, şiddeti meşrulaştırıcı dil ve söylemlerin önlenmesi noktasında da tavsiyelerimiz vardı ilgili paydaşlara; bütüncül

yaklaşımın ortaya konulmasına ilişkin tavsiyemiz vardı. 2020 raporunda hem ayrımcılık raporunda hem de insan hakları raporunda bu noktada tavsiyelerimiz vardı ve ilgili raporlarımızda -ben detaylarına girmeyeyim- tavsiyelerimiz vardı.

Bir diğer konu da -atlamıştım, onu da arkadaşımız hatırlattı- insan ticareti. Malumunuz, küresel bir sorun, özellikle hem göç güzergâhı açısından hem de jeopolitiğimiz açısından baktığımız zaman, bu noktada dünyanın neredeyse en fazla -1'inci sırada yaklaşık- sığınmacıya ev sahipliği yaptığımız bir durumla karşı karşıyayız. Bu noktada, baktığımız zaman, bunun tabii, ortaya çıkarılabileceği küresel en temel sorunlardan bir tanesi de insan ticareti ve sayısal veri noktasında baktığımız zaman, bu noktada en fazla insan ticaretinin mağduru olan kitlenin kadınlar olduğunu görüyoruz, yüzde 90 oranlarında idi ve çocukların benzer şekilde istismara uğradıklarını, insan ticaretine maruziyetinin olduğunu görüyoruz. Bunu özellikle niye söyledim? İlgili mevzuat çerçevesinde Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu 2020 yılında ulusal raporör kurum olarak tayin edildi, belirlendi. Bu doğrultuda, biz de raporumuzu geçen yıl yayınlamıştık, bu yıl da yine bir önceki yılın raporunu yayınlayacağımızı ifade edeyim, tamamlanmak üzere ve kamuoyuyla paylaşıyoruz.

Bir diğer konu -atlamıştım, onu da zikretmem gerekir- Gaziantep bürosunu açtık, ulusal insan hakları kurumlarının yatayda insan haklarının yerleşme ilkesi ya da pratiği çerçevesinde insan haklarının hem yatay etkisinin daha kalıcı, daha etkin, efektif olması noktasında hem de yerel dinamiklerin, bir anlamda aslında, malumunuz olduğu üzere, insan haklarının o küresel piramitsel yapısı açısından baktığımız zaman insan haklarının yerelde -Douzinas'ın da ifade ettiği üzere- hak ihlalleri hanede, sokakta, iş yerinde ortaya çıktığı için bizatihi oralarda mikro ölçekte mücadele edilmesi gerekiyor. Bu da yerleşme olgusunu ifade eden bir şey. O açıdan, ilk büromuzu Gaziantep'te -insan hakları açısından laboratuvar niteliğinde olan bir demografiye ve konuma sahip- açtık, 2024'ün Mayıs ayında açılışını gerçekleştirdik. Orada da özellikle depremzedeler ya da bölgedeki özellikle sığınmacı kitlesi gibi o demografik çeşitlilik, zenginlik çerçevesinde orada mobil başvuru almak için aktive ettik büromuzu ve büromuz yoğun bir şekilde orada da hem farkındalık artırıcı faaliyetler hem bizatihi orada bölge halkına erişim sağlamak suretiyle de ve onların da başvurularını adalete erişimde herhangi bir kısıtlama, maruziyet olmaması için bu noktada başvuruları aldığımızı ifade etmem gerekiyor. Bu noktada ulusal önleme görevimiz çerçevesindeki ziyaret tablosunu da sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu noktada Türkiye'de, ülkemizde ziyaret etmediğimiz, gitmediğimiz yer kalmadı, bütün illerimizde geçen yıl itibarıyla ziyaretlerimizi tamamladık; bunu özellikle niye zikrediyorum? Çünkü kadın mahkûmlara, kapalı cezaevlerinde tutulan kadın mahkûmlara -özel bir kurumsal ve kurul olarak- itina ve ehemmiyet arz ederek yaklaştığımızı, herhangi bir şiddetin, herhangi bir kötü muamelenin olmaması noktasında ziyaretlerimizde mutlaka bunu da dikkate aldığımızı ifade edeyim. Bu noktada Kurumumuz bir önceki 6332 sayılı Kanun'la kurulan, 2012 tarihinde kurulan yapı da aynı şekilde, benzer şekilde ulusal önleme görevini icra ediyordu. 2017-2024 yılları arasında toplamda 338 merkez ziyareti gerçekleştirdik. Yine, toplamda 2'si takip ziyareti olmak üzere 10 kadın ceza infaz kurumu ziyareti gerçekleştirdik. Bu noktada detaylar var, sizlere takdim etmiş olduğumuz bilgi notunda da nereleri ziyaret ettiğimiz ve bu yılın sonuna kadar da kalan bütün 12 ceza infaz kurumunun ziyaretini de takvime bağlamak suretiyle hepsini tamamlamış olacağımızı bu vesileyle ifade edeyim.

Bir diğer konu, sizlerle paylaşmak istediğim, sorulara da geçmeden önce, belki uygun görürseniz, özellikle başvurular konusunda vermiş olduğumuz kararların alanları ya da konu alanları itibarıyla rakamsal verileri sizlerle paylaşmak istiyorum: Yine, bu noktada ayrımcılıkla mücadele etme noktasında Eşitlik Kurumu olmamız hasebiyle toplamda 2.580... Şunu söyleyeyim: 2017-2024 tarihleri arasında toplam 12.765 adet başvurunun yapıldığını söyleyelim. İki alanda başvuru aldığımızı ifade etmişim ve bu kapsamda Kurumumuza ayrımcılıkla mücadele görevi kapsamında 2.580; ulusal önleme mekanizması görevi kapsamında 6.228 ve insan hakları görevi kapsamında da 2.166 başvurunun yapıldığını ve başkaca başvuruların olduğunu ifade edeyim. Az önce de ifade etmişim, vermiş olduğumuz kararlarda 2024 yılı... Ama genel ortalama da belki engellilik temelinde ayrımcılığa ilişkin, sayısal veri olarak en fazla hem ihlal kararı verdiğimiz hem başvuru aldığımız alanın ve çoğunluk oranı itibarıyla da kadınların daha çok... 2024 yılında 48 ihlal kararı verdik. Bunların da, az önce de ifade ettim, çoğunluğunu engellilik temelinde ayrımcılık olduğunu ifade edeyim.

Az önce söylemeyi unuttum, kadına yönelik şiddetle ilgili tematik bir rapor hazırlığımız devam ediyor. Kadın hakları çerçevesinde yapmış olduğumuz uluslararası bir etkinliğimiz söz konusu olmuştu, sempozyum olmuştu. Onun bildiriler kitabını da yayımladık. Bunun da açık erişimde yer aldığını söyleyebilirim. Çok sayıda yapmış olduğumuz, basmış olduğumuz, yayımlamış olduğumuz materyallerimiz söz konusu, bu da açık erişimde. Mesela bir tanesi Nefret Söylemi ve Nefret Suçları Sempozyumu gerçekleştirmiştik ki bunun da en fazla mağduriyet ya da özellikle dijital platformlarda -az önce ifade etmedim ama- "viral şiddet" dediğimiz, viralitenin olduğu... Chul Han diyor ki: "Kontaminasyon şeklinde ortaya çıkıyor." Bu şiddet türünü olumlu şiddet türü olarak nitelendiriyor. Buna ilişkin bir raporlamamız ve kadınlara yönelik şiddetin de temel saiki, unsurunu oluşturan nefret söylemine ilişkin bir raporumuz söz konusu.

Yine, nefret söylemi, yabancı düşmanlığı çerçevesinde, ayrımcılık yasağı çerçevesinde bir raporumuz yayımlanmıştı, şöyle bir seri başlattık: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu bütün ayrımcılık temelleriyle ilgili bir bilgilendirici set oluşturdu. Bir tanesi de "Cinsiyet temelinde ayrımcılık nedir? Kurumumuza nasıl başvuru yapılır?" şeklinde; bunun da dijital versiyonuyla açık erişimde olduğunu söyleyebiliriz.

Bir diğer nokta, az önce de ifade etmişim, İnsan Ticaretiyle Mücadele Türkiye Ulusal Raporu, bu da önemli, az önce de söyledim, büyükçe bir kısmının mağduriyetinin ortaya çıktığı şeyin, cinsel istismar başta olmak üzere, cinsel sömürü başta olmak üzere, kadınlara yönelik bir şiddeti içerdiğini ve en büyük mağdur kitlenin de kadınlar olduğunu ifade edebilirim.

Bir diğeri, az önce söylemişim, ne yazık ki 6 Şubat depreminde yaşanan durum sonrasında da ulusal insan hakları kurumlarının buna ilişkin reaksiyonu hak temelli bir şekilde, eşitlik ilkesi çerçevesinde nasıl bir aksiyon alması gerektiğine ilişkin, diğer ulusal raporlar, dünya örneklerini de dikkate alarak deprem sonrasında ilişkin bir izleme raporu yayımladık. Burada da yine kadınlara yönelik şiddet ve cinsiyet temelli ayrımcılığa ilişkin tespitlerimizi, raporlamalarımızı ifade ettik.

Yine, aynı zamanda, yapmış olduğumuz bir uluslararası sempozyumda insan hakları hukuku açısından afet döneminde hassas gruplara, burada da yine şiddet olgusuna, özellikle kadınlara yönelik şiddet olgusuna ilişkin yer verdik ilgili akademisyenlerin, katılımcıların katkısıyla.

Birçok şey var. Yasama organının insan haklarının korunmasında rolü... Bu, özellikle Rize'de gerçekleştirmiş olduğumuz bir sempozyum da çok ciddi akademik katkılar aldığımız bir sempozyumdur. Bu noktada, özellikle bu imkânı sunmuş olmanız -ki bu bir ilk- gerçekten bizim için çok çok anlamlı. Özellikle saha ziyaretlerimizde ve istişare toplantılarında hep ifade ediyoruz, orada sevgili katılımcılar, kıymetli katılımcılar görüşlerinin iletilmesini talep ediyorlar. Biz de diyoruz ki: "Bunu tutanak altına alıyoruz, raporlarımıza dercediyoruz ve iletiyoruz." Fakat Komisyon bu imkânı da sunduğunuz için bundan sonraki ilk il istişare toplantısı ve diğerlerinde de bu Komisyonumuzun bu hüsnükabulünü sitayişle aktaracağım efendim diyerek -süremi de yarım saat geçtim epey ama- çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Biz çok teşekkür ederiz.

Biz süre tanımlamamıştık ama siz kendi kendinize otuz dakika diye mi planlamıştınız?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Öyle söyledi arkadaşlar, onların şeyi oldu.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bu, adını andığınız ve söylediğiniz kitapları Komisyon üyelerimize şu anda dağıtma imkânınız var mı birer takım olarak?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Bir set örnek getirmiştik ama getirebiliriz. Size getirmiştik. O zaman Komisyon üyelerimize...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hayır, Komisyon sürerken istesenez kurumdan, gelirse şimdi dağıtım yoksa daha sonra bütün arkadaşlara...

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Hemen ilgileniyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tamam. Toplantı bitmeden dağıtırsak çok faydalı olur.

Tamamladınız mı siz Başkan?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Tamam.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tamam.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu TİHEK Başkanı, Profesör Doktor Muharrem Kılıç Hocamıza kısa, öz ve yaklaşık 46 sayfalık bir raporu otuz dakikada özetlediği için çok teşekkür ediyoruz.

İlk soruyu ben sorayım. Şimdi soruları alacağız. Kısaca sizin kurumunuz bir akademik kurum olarak mı çalışıyor yoksa icraatçı, eylemci, yaptırımcı bir kurum mu? Yani bir... Şimdi, biliyorsunuz, birçok bakanlığın akademisi kuruluyor; Millî Eğitim Akademisi, Adalet Akademisi... Bir akademi gibi mi çalışıyor kurumunuz yoksa -hani "Ceza da veriyoruz, resen araştırma yapıyoruz, inceleme yapıyoruz." dediniz- verdiğiniz cezalar ne kadar mesela geçen yıl? Bu kurumun ayrımcılığı ve şiddeti önlemedeki aktif fonksiyonu sadece bir farkındalık yaratmak mı?

Buyurun.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkanım kıymetli sorunuz için.

Öncelikle, tabii, vakit olmadığı için -notlarda vardı kısmen ama- onu zikretmemiştim, onu ifade edeyim: Dünyadaki yapılanma modelleri itibarıyla baktığımız zaman, 1993 tarihî bir milat, tarihsel bir milat teşkil ediyor. Paris prensipleriyle birlikte bütün dünyada yoğun bir şekilde ulusal insan hakları kurumlarının, eşitlik kurumlarının ihdas edildiğini görüyoruz ama ilk örneklerine baktığımız zaman Danimarka dikkat çekiyor, Almanya daha sonra ama Danimarka, Kanada ve Avustralya 3 örnek; ben konuşmalarında da hep söylüyorum. Mesela Danimarka örneğini özellikle şunun için zikrettim: Enstitü tarzında bir yapılanmanın olduğunu görüyoruz. Sadece akademik üretim ya da enstitü niteliğinde eğitsel faaliyetler ya da farkındalık artırıcı faaliyetler de yapmıyor ki bu literatürde de eleştiri konusu. Uluslararası insan hakları aktivizmi yapıyor. Mesela Afganistan'ın bundan önceki yönetim döneminde A statüsünde akredite olmuş, ulusal insan hakları kurumunun hamiliğini yapmış bir enstitü, BM'nin bir alt organı gibi çalışıyor. Almanya'daki de benzer şekilde, enstitü niteliğinde, bir başvuru almıyor, idari yaptırım uygulama yetkisi söz konusu değil, icrai bir organ değil fakat modelleme açısından baktığımız zaman bizimkinin idari ve icrai bir niteliğe sahip olduğunu söyleyebilirim. Ombudsmanlık biçiminde de -bu yapısal modellemeler üzerinden onu da ifade edeyim- yapılanmalar var. Mesela Hırvatistan'da ombudsmanlık olarak -90'lı yılların sonlarına doğruydu kuruluş tarihi yanlış hatırlamıyorsam ya da 95 olabilir- fakat hem eşitlik kurumu yetkisine sahip hem ayrımcılıkla mücadele bu bahiste hem ulusal önleme görevi hem insan hakları kurumu gibi farklı modellemeler var, ombudsmanlık modeli, ulusal insan hakları modeli ve az önce söylemiş olduğum üzere, enstitü modeli olduğunu söyleyebilirim. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, sözün kısası, idari, icrai yetkisi olan bir kurumsal yapı. Kanun koyucu bu noktada bütün yetkilere, yapılan mukayeseli araştırmalara, mukayeseli hukuk çerçevesindeki diğer ülke örneklerine de bakarak mesela -ülke isimlerini şimdi hatırlayamayacağım, arkadaşlar hatırlarsa söyler ama- benim bildiğim kadarıyla beş ülkede idari yaptırım, para cezası uygulama yetkisinin olduğunu görüyoruz; bu, gerçekten önemli. Bu yetkimiz çerçevesinde ayrımcılıkla mücadele noktasında her ihlal kararına ilişkin geçen yıl 9.441 alt limit, üst limit 141.934 TL idi, bu yılın değerlendirme oranına göre bu rakam alt limiti 13.588 TL, üst limiti 204.285 TL olarak belirlenmiş durumda. Burada dikkat çekici unsur, gerçek kişinin... Mesela mülkiyet hakkı temel hak, Locke'cu anlamda 3 temel haktan bir tanesi fakat işte "Mülkiyet benim, dairemi istediğim kişiye kiraya verebilirim." diyemiyor bu özel kanun çerçevesinde. Mesela, kadın olduğu için dairesini kiralamıyorsa cinsiyet temelinde bir ayrımcılık ortaya çıkacağı için bu noktada mesela gerçek kişiye ihlal kararı vermek suretiyle idari yaptırım uygulayabiliyoruz; insan haklarının yatay etkisi demiştim. Bu noktada şöyle bir -kanun koyucu- kolaylık ya da ispat noktasında bir durum tespiti ya da düzenleme söz konusu: İspat külfetinin yer değiştirme ilkesi. "Müddei iddiasını ispatla mükelleftir." mecelle kaidesi, malumunuz olduğu üzere. Burada kişi karinelerle, delil başlangıcı niteliğindeki verilerle ayrımcılığa maruz kaldığını... Mesela "WhatsApp" yazışmalarını dikkate alıyoruz. Ev sahibiyse mesela bekâra... Ya da işte medeni hâl temelinde ayrımcılık ilkesi çerçevesinde birçok sayıda ihlal kararımız var. Öğrenciler işte, gitmişler, sonra yazıyorlar, emlakçı diyor ki: "Ev sahibi işte bekâra ev kiralamak istemiyor." "İşte, öyle mi?" falan gibi o yazışmaları da delil olarak kabul ediyoruz. Bu sefer yeterince müdellel hâl gelmese bile karşı tarafa kendisi aleyhine başvuru yapıyor kişiye diyoruz ki: Sen ayrımcılık yapmadığını ispat et. İspat külfeti bu şekilde yer değiştirmiş oluyor. Tabii ki verdiğimiz ihlal kararlarında failin ekonomik durumunu da dikkate

arak -özellikle gerçek kişilerin- vermiş olduğumuz, tespit etmiş olduğumuz yaptırımları ona göre belirlediğimizi ifade edeyim. Vermiş olduğumuz kararlardan çok sayıda kararı orada dercettik ama birkaç tanesini ifade edeyim. Bir tanesi çok yakın tarihli, Ankara 1 No.lu Barosundan görme engelli bir avukat meslektaşımız -geçende engelli hakları etkinliğimizde de konuşmacıydı- Şeref Ali Mutlu Beyefendi avukat arkadaşımızın bir başvurusu vardı, ilgili baronun kütüphanesinin görme engelli yurttaşlar ya da işte, meslektaşlar açısından uygun, elverişli, kullanışlı olmadığı, kaynaklara erişimin mümkün olmadığına ilişkin. Buna ilişkin 1 ihlal kararı verdik hatta 2 ihlal kararı verdik. Bunun üzerine Türkiye Barolar Birliğine yönelik de benzer nitelikli bir başvuru vardı, hemen akabinde Türkiye Barolar Birliği açıklama yaptı, dedi ki: "Biz kütüphanemizi behemehâl en kısa sürede bu noktada tümüyle erişimi olanaklı kılacağız." şeklinde bir açıklama yaptı. Bu da insan haklarının yatay etkisi diyorum, hani bu noktada şey yapılmış olması.

Mesela istihdamda ayrımcılık konusu: Türkiye'de yapılan kadın başvurularında ciddi anlamda bunu sıklıkla görüyoruz. Birkaç tane buna ilişkin vermiş olduğumuz karar var. Bir bankayla, özel bankayla görüşüyorlar, iş görüşmesi gerçekleşiyor fakat süreç içerisinde kadının hamile olduğunu öğreniyorlar ilk görüşmeden sonra, bunun üzerine, bunu gerekçe göstererek sözleşme, iş akdi yapmayacaklarına ilişkin şey yapmış oluyorlar, iş akdi gerçekleşmiyor. Bunun üzerine, benim hatırladığım, 2 tane ihlal kararımız var.

Yine, cinsiyet temelinde ayrımcılık... Ki kadına yönelik şiddetle mücadelenin en temel bileşenlerinden bir tanesi, kadınların hem kamusal görünümünün hem istihdamda etkili bir şekilde görünümünün temin ve tesis edilmesi eşitlik ilkesi çerçevesinde önemli. Bu açıdan bakınca buna ilişkin ayrımcılıklarla da mücadele noktasında vermiş olduğumuz çok önemli kararlar var. Mesela, bir kamu üniversitesi gece bekçisi alacak bir ilçedeki meslek yüksekokuluna, ilanda "Sadece erkekler başvurabilir." şeklinde bir ilan söz konusuydu. Kadın bu noktada hatta kendi derdini "Ben, bu ilçede oturuyorum zaten, niye çalışamayım?" şeklinde... Bunun üzerine, ilgili kamu üniversitesine, devlet üniversitesine cinsiyet temelinde ayrımcılık çerçevesinde bir ihlal kararı verdik ve yaptırım uyguladık kadına yönelik cinsiyet temelinde ayrımcılık çerçevesinde ifade edebilirim.

Bir, diğer nokta, burada, özellikle vermiş olduğumuz ihlal kararlarına yargı yolu açık, idare mahkemesinde taraflar, her iki taraf açısından da hem başvuran hem şey açısından yargı yolunun açık olduğunu ifade edebilirim.

Bir diğer vermiş olduğumuz karar... Mesela, yine, Kültür Bakanlığına yönelik olarak kütüphane hizmetlerine erişim noktasında vermiş olduğumuz karar vardı. Herhangi bir başvuru söz konusu değil, başvuru ücreti alınmıyor, mutlak surette adaletle erişimin esaslı bir şekilde bir hak arama kurumu olarak idari hak arama kurumuna başvuru noktasında yönlendirici de oluyoruz. Mesela, kimi başvurularda kişi... Malumunuz, hak arama kültürünün de daha rafine hâle gelmesinin, Türkiye'de son yirmi yılda özellikle hak arama kurumlarının çeşitlenmesinin, hak arama mekanizmalarının etkili hâle gelmesinin -başta CIMER olmak üzere- gerçekten çok devrimsel nitelikte adımlar ve politik tasarruflar olduğunu ifade edebilirim. Bu açıdan, bu başvurularda herhangi bir engelin olmasının dışında farklı yollarla, farklı imkânlarla e-devlet üzerinden ya da kendisinin kişisel olarak gelip dilekçe vererek başvurması da söz konusu ya da ilgili temas kuran personelimize, ilgili kişiye dilekçesinin hazırlanmasından tutun da bilgilendirme, bilgi içeriği sunma gibi şeylerde bulunuyoruz. Vermiş olduğumuz kararlarda ilgili kişiye, başvurana -onu ifade edecektim- bir hukuki bilgilendirmede de yönlendirmede de bulunuyoruz. "Hak arama kültürü" demiştim az önce; işte, aynı içerikle hem Kamu Denetçiliği Kurumuna hem Bilgi Edinme Kuruluna gibi birçok ilgili olabilecek hak arama kurumlarına eş zamanlı başvurular olabiliyor. Bu anlamda, bir zaman ve şey israfı olmaması adına da hızlandırılması adına da bu noktada yönlendirmelerde, bilgi desteğinde bulunduğumuzu ifade edeyim. Bu noktada, özellikle cinsiyet temelinde ayrımcılık noktasında ciddi anlamda bir hassasiyet gösteriyoruz. Mesela, İstanbul 1 No.lu Barosunun bilgi havuzunda, oradaki stajyer alım ilanlarında cinsiyet temelinde "Sadece kadın adaylar başvurabilir." ya da "Sadece erkek adaylar başvurabilir." ya da "Sadece evliler..." ya da "Sadece bekârlar..." şeklindeki bütün ayrımcı nitelikte, cinsiyet temelinde ayrımcılık başta olmak üzere, duyarlılık sergiliyoruz. Sadece başvuru olması, illa başvuru olması da gerekmiyor, az önce de söyledim, resen inceleme çerçevesinde ortaya çıkabilecek olan ihlallere ilişkin şeylerde bulunuyoruz.

Ulusal önleme görevi çerçevesinde sunmuş olduğumuz cinsiyet temelinde ayrımcılığın önlenmesi ve iyi muamelenin gerçekleşmesi noktasında ziyaret raporlarımıza yine bilgi notunda yer vermiştik, birkaç tanesini hatırladığım kadarıyla sizlerle paylaşmak istiyorum. Mesela, yapmış olduğumuz ziyaretlerde -ve bunu yıllık raporlara aksettiriyoruz- orada mesela, kadınların, kadın mahkûmların bebeklerini emzirme, altını değiştirme noktasında bir özel alanın olması, hijyen ihtiyaçlarının giderilmesi, havalandırma noktasındaki eksikliklerin giderilmesine -ki bunların her biri bir kötü muamele teşkil edebilecek nitelikteki eylemler ya da tasarruflar, idarenin tasarrufları- ilişkin tavsiyelerimizi ilgili idareye sunuyoruz, raporlayarak sunuyoruz. Mesela, böyle rafine istekler geliyor, bunlar da gerçekten hoşumuza gidiyor. Mesela birkaç başvuruda rastlamıştım, diyor ki mesela: "Kullanmış olduğum şampundan kantinde yok." Mesela bu türden rafine taleplerin olmasının gerçekten anlamlı ve önemli olduğunu, bu noktadaki iyileşmenin, gelişmenin de bir nişanesi olduğunu ifade edebiliriz.

Bu noktada ortaya çıkabilecek olan başkaca tavsiyeleri, özellikle kötü muamele teşkil edebilecek nitelikteki idarenin tasarruflarına dair bu tavsiyelerimizi... Burada yaptırımımız sadece tavsiye niteliğinde Kamu Denetçiliği Kurumunda da olduğu üzere. Bunların yaptırımını ya da şeyini nasıl gerçekleştiriyoruz? Takip ziyaretleriyle. Kimi zaman tabii ki iş birliğine açık bir şekilde ilgili idare. Çoğunlukla bu noktada iş birliğine açık bir şekilde tavsiyelerimizi takip ediyoruz. Bu noktada iyileşmenin yapıldığını hem bir formel ziyaretle haberli ya da habersiz ya da bizatihi doğrudan iletişimde bunu temin ettiğimizi, buna ilişkin iyileşmenin... Kimi zaman işte diyoruz ki... Havalandırma ile ilgili bir durum söz konusuysa fotoğrafı bize gönderiyor, o noktada gerçekten daha kısa sürede etkili bir çözüm ya da sonuca ulaşma imkânı olabiliyor.

Konuşmamda yer vermemiştim, bunu da ifade edeyim. Herhangi bir işkence, kötü muamele çerçevesinde herhangi bir ziyaretimizde bir şeyle karşılaştığımızda işkence ve kötü muamele, malumunuz olduğu üzere, işkence durumuyla karşılaşıldığında biz orada tabii ki -yani denetim esnasında olacak değil ama- şeyleri de inceliyoruz ziyaretlerde, bu noktada oradaki görüntüleri, kayıtları da giden heyetimiz, teknik heyetimiz... Uzman heyetimiz gidiyor, büyük bir heyet olarak gidiliyor. O noktada buna bir tanıklık durumu söz konusu olursa yasal yükümlülüğümüz sadece suç duyurusunda bulunma ya da suç teşkil edebilecek bir

durumla karşılaştığımızda Ceza Kanunu'muzun ilgili hükmü çerçevesinde suç duyurusunda bulunma yükümlülüğümüz çerçevesinde bunu yerine getirdiğimizi ifade edeyim.

Uluslararası alanda, her üç alanda, her bir alanda, üç alanın her birinde bir çalışmamızı etkili bir şekilde, daha entegre bir şekilde, küresel yönetim ilkesi çerçevesinde paydaşlık ilkesini yürütmeye çalışıyoruz. Mesela bu noktada UN Women'la, UNICEF'le yapmış olduğumuz iş birliği protokolleri çerçevesinde özellikle kadına yönelik şiddet konusunu birincil gündem maddelerimizden biri olarak gündemimize aldığımızı ifade edelim. Hem bu noktada yapmış olduğumuz çalıştaylar ve yapmış olduğumuz fon destekleri ya da proje destekleri ilgili... Mesela Anayasa Mahkemesinin ana yararlanıcısı olduğu Anayasa Mahkemesinin kararlarının desteklenmesi projesinde, mesela orada bizler Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu olarak ana yararlanıcı olmasak da bu konuyu, mesela kadına yönelik şiddeti ve istihdamda ayrımcılık konusunu mesela bir çalıştayın konusu hâline getirdik, bütün içeriğini biz hazırladık. Bu noktada hem akademisyen temsilcilerin hem ilgili sivil toplum örgütlerinden temsilcilerin katıldığı etkinlikler, çalıştaylar gerçekleştirdiğimizi ifade edebilirim.

Yapmış olduğumuz protokoller de sadece üniversitelerle de sınırlı değil. Dün mesela Kişisel Verileri Koruma Kurumuyla bir iş birliği protokolü gerçekleştirdik. Bu noktada kapasitenin artırımı gerçekten önemli Komisyonumuzun daha önceki raporunda da yer aldığı üzere. Bu noktada özellikle kesişen alanlarda, sadece ayrımcılık konusunda ya da kadına yönelik şiddet açısından değil, bu noktada bir kapasitenin geliştirilmesi anlamında iş birliklerimizi sürdürüyoruz. Yine, sadece şöyle sınırlı değil. Gaziantep ofisimizin, büromuzun açılmasından sonra yoğun bir şekilde orada da -az önce de söylemiştim- hem sığınmacıların hem kendi yurttaşlarımızın bu noktadaki, ayrımcılık noktası başta olmak üzere, cinsiyet temelinde ayrımcılık başta olmak üzere başvurularının alınması noktasında ilgili paydaşlarla, hatta içlerinde uluslararası alanda, küresel ölçekte operasyon yapan bir insani yardım kuruluşuyla da mesela bir iş birliğimiz söz konusu. Bu anlamda da ortak iş birliklerimizi sürdürüyoruz diyerek...

Uzattım biraz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocam, çok teşekkür ederiz.

Bu rafine istekler, şikâyetler konusunda sınır yok galiba, doz var. Mesela "Aradığım şampuanı kantinde bulamıyorum." şikâyeti şuraya da evrilebilir: "İstedğim kızı bana vermiyorlar." Peki gerekçelendirme ne? Başkan Vekilimiz söyledi. Mesela "Türk olduğum için Kürt kızı vermiyorlar, Kürt olduğum için Türk kızı vermiyorlar." derse yani bunu nasıl ayırt edeceksiniz? Yani bu şikâyetlerin sonu var mı?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Tabii ki sonu yok isteklerin ve taleplerin.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yani nasıl ayırt ediyorsunuz onu?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Biz, bu noktada özellikle bu ulusal önleme görevi çerçevesindeki bu taleplerin, ortaya çıkan taleplerin ilgili sadece şey değil, Paris Prensipleri başta demiştik ama Mandela Kuralları başta olmak üzere yine hakeza o noktadaki yönergesel çerçeveye uygun bir şekilde kötü muamele olarak hem içtihat anlamında hem tavsiyeler anlamında hem genel yorum anlamında olabilecek şeyleri dikkate alıyoruz. Mesela, bir tanesi yoga matı talebinde bulunmuştu, Kurumumuzun buna ilişkin de vardı karara vardı, yoga matı temin edilmeli. Bunu bir dinî inancından ötürü, başvuran dinî inancının bir gereği olarak talep etmişti.

Yine, mesela bir televizyon kanalının kendi dinî inancı ya da görüşü çerçevesinde -30 kanal vardı- bir kanalın daha - ismini zikretmeyeyim- verilmesini, bu hizmetin sunulmasını şey yapıyordu. Ama ayrımcılık konusunda mutlak surette hizmet ilişkisi olması gerekiyor yani şöyle: Mesela televizyonda çıkıp işte kadınlara yönelik şiddeti şey yapan ya da işte ne bileyim, ayrımcı cinsiyet temelinde ayrımcı beyanda bulunan kişinin -bu, konser olabilir, başkaca bir şey olabilir- yapmış olduğu beyanları ya da nefret söylemi ayrımcılıkla mücadele görevimiz çerçevesinde görev alanımıza girmiyor. Mutlak surette -mesela, diyelim ki biletini almış, konsere gitmiş; biletini almış, bilmem nereye gitmiş, dinliyor, dinleyicisi- bir hizmet ilişkisinin olması gerekiyor ancak o takdirde biz incelenebilir nitelikte kabul edip şeye alıyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki, çok teşekkür ederiz.

Özbudun Hocamız söz istiyor.

Hocam, buyurun.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Teşekkür ederim.

Önce hoş geldiniz diyeyim. Ben, Türkiye İnsan Hakları Kurumu olarak kurulduğunda Sayın Cumhurbaşkanının atadığı ilk üyelerden biriydim Kurumunuzda. Dolayısıyla, o başlangıç çalışmalarını biliyorum.

Şimdi birkaç sorum olacak size. Dediniz ki başlangıçta eğer yanlış anlamadımsa: "İnsan haklarının korunması konusunda icrai karar alamıyoruz." Ayrımcılığın önlenmesi konusunda icrai karar alabildiğiniz biçiminde anladım. Yanlış anlamış olabilirim, düzeltmenizi rica edeceğim.

İkincisi: Sunuşunuzun başlangıcında "'Numerus clausus' ilkesi uyarınca sıralanmış alanlar var." dediniz. Kayıtlarımıza geçmesi bakımından, biz kanunu okuyabiliriz ve onların neler olduğunu görebiliriz ama onları belirtirseniz iyi olacağını düşünüyorum.

Para cezasına hükmettiğinizi söylediniz. Şimdi, hukukun temel ilkelerinden biri "Kanunsuz suç ve ceza olmaz." ilkesi. Diyelim ki bir iş yeri yöneticisi nereden bilecek hangi fiili işlediği zaman siz ona istinaden para cezası vereceksiniz ve hangi aralıkta vereceksiniz? Yani bunu düzenleyen bir kanunun olması gerekiyor. Var mı böyle bir kanun? Bunu öğrenmek istiyorum.

Bir de size yapılmış başvurularda ceza vermek suretiyle ayrımcılığı önlediğiniz olayların bir dökümü var mı? Yani "Şu, şu, şu alanlarda biz etkili olduk, şunları önledik." gibi sitenizde bulabileceğimiz bir döküm var mı?

Ve son sorum: Farz edelim ki ben herhangi bir biçimde şiddet ve ayrımcılığa maruz kalmış bir bireyim. Neden ombudsmana, kamu denetçisine başvurmak yerine size başvurayım? Yahut önceliğim hangisi olmalı ve bunun gerekçesi nedir?

Teşekkür ederim.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Ben teşekkür ediyorum Saygıdeğer Hocam.

Öncelikle insan haklarının korunması, geliştirilmesi noktasında tabii ki bu noktada vermiş olduğumuz, yapmış olduğumuz tespitler, ihlal kararlarının icra edildiğini bu noktada söyleyebiliriz ama orada kastettiğim benim idari yaptırım uygulanması, para cezasının uygulanması açısından ayrımcılıkla mücadele noktasında vermiş olduğumuz kararların icrai ve idari yaptırım boyutuyla yetkisinin ya da işte, durumunun olduğunu ifade etmişim.

Bir diğer, temeller cinsiyet temeliyle başlıyor. Burada tabii ki kayıt altına alındığı için sıralamam icap eder. Bu noktada, birinci sırada cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temelleri olmak üzere 15 temelde ayrımcılığın ortaya çıkma durumu söz konusu olabiliyor ve biz de başvuru alıyoruz.

Üçüncüsü: "Kanunsuz suç ve ceza olmaz." ilkesi çerçevesinde 6701 sayılı Kanun'un 25'inci maddesinde ilgili yaptırımın öngörüldüğünü, onun için yasal bir temelini...

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Fiiller de 25'inci maddede yer alıyor mu?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Evet, 3'üncü madde de eşitlik maddesi, bu noktada emredici bir hüküm. 25'inci maddede de buna ilişkin idari yaptırım yetkisinin tatad edildiğini, düzenlendiğini söyleyebilirim.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Ombudsmanlık yerine size...

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Evet, diğer soru, ombudsmanlık yerine niye bize başvurulabilir? Özellikle zaten ombudsmanlık malumunuz olduğu üzere, idare ile birey arasında, yurttaş arasında hakkaniyet temelli, iyi yönetim ilkesi açısından tavsiye kararı veren bir organ ombudsmanlık, denetçilik. Burada tavsiye kararı vermesi yönüyle ve iş sektörü ya da alanı itibarıyla baktığımız zaman Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, az önce ifade ettiğim üç temel alanda, iki alanda da başvuru alması yönüyle ve vermiş olduğu özellikle ayrımcılıkla mücadele noktasında, cinsiyet temelli ayrımcılık noktasında idari yaptırım olması nedeniyle de Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna başvurunun bu noktada evleviyet ya da öncelik arz ettiğini ifade edebilirim. Bilmiyorum tam yanıt olabildi mi? Bu noktada bir diğer faktör de -belki bunu zikredebilirim, söylemişim- hem özel sektöre hem kamu sektörüne, kamu idarecilerine, biz bu noktada sadece kamu otoritelerine değil, özel sektöre de -az önce söyledim- ve gerçek kişilere yönelik de ihlal kararı verdiğimiz için yine TİHEK'e başvuru noktasında Kamu Denetçiliği Kurumuyla kıyasladığımızda pozitif ayrıştığını, daha etkili sonuç alınabileceğini söyleyebilirim.

Önleyici kararlar noktasında bir soru vardı.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Onların icrai olmadığı yönünde bir ifadeniz oldu, doğru mu anladım dedim.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Hangilerinin?

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Yani Kurumunuzun üç fonksiyonu olduğunu söylediniz "Koruyucu yöndeki kararlarımız icrai değil." gibi anladım, yanlış anlamış olabilirim dedim.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Yok yok; icrai nitelikte vermiş olduğumuz kararlar ve vermiş olduğumuz kararlarda etkililiğini ya da önleyici niteliğini sormuştunuz Sayın Hocam. Bu noktada mesela, şunu, hatırıma gelen bir kararımızı paylaşayım: Özellikle medeni hâl temelinde ayrımcılık kararlarımızda böylesi bir durum hasil oldu. Şimdi, vermiş olduğumuz ihlal kararlarında kanunumuzda da açıkça ifade edildiği üzere, sadece bir ayrımcılık türü değil, ayrımcılık talimatı vermede veren kişinin de hukuki sorumluluğu, ihlal sorumluluğu söz konusu, tazmin yükümlülüğü söz konusu. Mesela, bazı başvurularda medeni hâl temelinde ayrımcılıkta komisyoncu ya da emlakçı diyor ki: "Ben ev sahibinin talimatına uydum." diyor fakat biz o noktada ihlal kararında hem talimatı veren kişiye hem de o talimatı uygulayan kişiye ihlal kararı veriyoruz, idari yaptırımı da ona göre takdir ettiğimizi...

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Peki, ama bir şey soracağım yani siz de hukukçusunuz. Anayasa'da "sözleşme serbestisi" diye bir hak var, sözleşme hürriyeti yani kişi kendi mülkündeki bir gayrimenkulle ilgili olarak sözleşme serbestisine de sahip. Dolayısıyla, adaylardan birini tercih edebilir.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Evet, mutlaka fakat bu kanun koyucu... Bu, Türkiye'nin tek İnsan Hakları ve Eşitlik Kanunu, ayrımcılıkla mücadele kanunu, az önce ben de değinmişim Locke'cu anlamda üç temel şeyden bir tanesi mülkiyet hakkı fakat bu noktada kanun koyucu diyor ki: "Tamam, bu hakkı istediğin kişide tercihte bulunabilirsin ama bu temeller çerçevesinde ayrımcılık yapamazsın." Bu savunuyu, aslında tam da onu söyleyecektim - ismini vermemde bir beis var mı bir "web" sayfasının- "sahibinden.com"un mesela, böyle bir şeyi oldu, hep orada böyle medeni hâl temelli ayrımcılık ilanları söz konusu. Bunun üzerine bir kurul toplantımızda "Bunun da ihlal noktasında sorumluluğuna hükmedelim." şeklinde bir karar çıktı ve mahkeme de onayladı, onadı kararımızı. Oradaki savunuları da böyleydi, ilgili maddeyi hatırlamıyorum ama ilgili bir cezai hüküm söz konusu, yükümlülük söz konusu yani işte, ne bileyim, suç teşkil edebilecek ilanlara ilişkin, "web" sayfasında yer vermemesine ilişkin fakat bunun üzerine "Bu 6701 sayılı Kanun özel hüküm niteliğinde, özel yasa niteliğinde ve bunu da mutlak surette dikkate almanız icap eder." şeklinde onların da sorumluluğuna hükmeden bir karar vermiştik. Sonrasında herhâlde üç karar verdik, üç ihlal kararı verdik diye hatırlıyorum. Bu ihlal kararının sonrasında hemen ekiplerini gönderdiler, eğitimler verdik; ayrımcılık nasıl olur, nelere dikkat etmeliyiz şeklinde. Bu da bir yatay etki aslında, bunun da etkisini ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Onun akabinde, bir ilan, yabancılik unsuru çerçevesinde bir ilan vardı; Trabzon'da, yine ilgili "web" sayfasında. Bunun üzerine -behemehâl, arkadaşlar iyi bir basın takibi yapıyorlar- "Buna ilişkin acaba bir şey alalım mı?" derken birkaç saat içerisinde ilgili "web" sayfası, portal, ilanı kaldırdı; bu bir farkındalık meselesi. İşte, ne bileyim, hem Ankara Barosuna 1 No.lu Baroya hem İstanbul 1 No.lu Barosuna vermiş olduğumuz ihlal kararlarında da benzer şekilde bir şeyin olduğunu söyleyebilirim. Mesela, Emlakçılar Odası da benzer şekilde. Etkililik açısından, önleyicilik açısından onların da bu noktada, bu farkındalıkla birlikte, bu kararların yatay etkisiyle birlikte ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Tabii ki sözleşme hürriyeti emredici bir hüküm, bir düzenleme. Bunun da bu 6701 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesi çerçevesinde bir özel hükümle sınırlandırıldığını söyleyebiliriz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler Sayın Başkan.

Şöyle yapalım: Soruları hızlıca alalım bugün.

Sayın Ekmekçi, buyurun.

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Teşekkür ediyorum Başkanım.

Kıymetli Başkanım, öncelikle, sunumunuz için teşekkür ediyorum ben de. Ekibinizle beraber hoş geldiniz diyorum.

Sunumunuzda geçti, 6701 sayılı Kanun'a göre insan haklarıyla ilgili konularda sorunları çözmek, sorunları tespit etmek amacıyla il istişare toplantıları düzenlendiğini söylediniz, 27 ilde de gerçekleştirildiğini beyan ettiniz. Gerçekten bu çalışmaların çok kıymetli olduğunu düşünüyorum; özellikle yerelde yapılması, il bazında olması hem genel sorunların tespiti açısından hem de o ile özgü sorunların tespiti açısından çok kıymetli. Peki, bu çıkan sonuç bildirimlerinin daha sonra takibi ve bu tespit edilen sorunların iyileştirilmesi için ne gibi çalışmalar yapılıyor? Bunu merak ediyorum Sayın Başkanım.

İkinci olarak da genelde istihdam alanında ayrımcılıkla ilgili, insan haklarını ihlalle ilgili sorunlar tabii geliyor. Baktığımız zaman, kamuya ait pek çok ilanda -özelde de olabilir- yaş sınırı, yaş kriteri olduğunu görüyoruz. Bu noktada da bunun ben bir yönden de ayrımcılık olduğunu düşünüyorum çünkü kariyer yapması hedeflenen, işte 60-65 yaşına kadar bunu yapması beklenen kişilerin belki otuz yıl öncesinde aslında onların kesilmesi gibi bir durum söz konusu oluyor. Özellikle kadınlar açısından düşündüğümüzde, işte cam tavan sendromunun başka bir uygulaması gibi olmakta aslında. Bu konuda yapılması düşünülen düzenlemeler var mı? Ne gibi çalışmalar içindesiniz? Bunları merak ediyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Kayıhan Pala, buyurun.

KAYIHAN PALA (Bursa) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Öncelikle, sunumunuz için teşekkür ediyorum, hoş geldiniz.

Benim şöyle birkaç sorum var: Şimdi, Kurum eşitlik üzerinden bakıyor hayata ama acaba hiç hakkaniyet değerlendirmesi de yapıyor musunuz? Çünkü biliyorsunuz, biz cinsiyet eşitliği yerine toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını ön plana çıkarmaya çalışıyoruz; tek başına eşitlik hayatı karşılamaya yetmeyebilir, özellikle kadınlar söz konusu olduğunda ve dezavantajlı kesimler söz konusu olduğunda. Kurumun hakkaniyetle ilgili bir çerçevesi var mı, onu öğrenmek isterim.

İkincisi: Şiddetin maliyeti olarak bir parasal sonuçtan söz ettiniz. Elbette bazı parasal sonuçlar hesaplanabilir ama şiddet söz konusu olduğunda Dünya Sağlık Örgütü perspektifi de maliyet-yarar analizleri yerine maliyet-etkinlik ya da maliyet-etkililik analizleri üzerinden bir değerlendirmenin daha gerçekçi yaklaşım olacağına vurgu yapıyor. Acaba böyle çalışmaları var mı Kurumun?

Bir önemli sorum: Kadınlar söz konusu olduğunda özellikle eğitime ve istihdama erişimde çok ciddi ayrımcılık söz konusu, eşitsizlik söz konusu ki siz de buna vurgu yaptınız. Benim öğrenmek istediğim, Kurum olarak bunun azaltılmasına ilişkin bir eylem planınız var mı?

Bir başka önemli sorun şu: Şiddet tanımına benim de benimsediğim gibi -ayrıca teşekkür ederim- Dünya Sağlık Örgütü tanımı üzerinden çok geniş bir perspektifte yaklaştınız. Ancak şiddetin özellikle iş yerinde gündeme gelmesi hâlinde Uluslararası Çalışma Örgütü'nün bu konuda çok daha geniş kapsamlı bir tanımı da var ve -geçen toplantılardan birinde de konuşmuştuk- artık iş yerinde şiddet kadınlar açısından daha özel bir önem kazandıracak şekilde bütün dünyada ve Türkiye'de de gündeme geliyor. Dolayısıyla bu tanımsal çerçeveyi biraz daha Uluslararası Çalışma Örgütü perspektifiyle de genişletmeyi düşünür müsünüz?

Çok önemli bir soruna değindiniz ulusal raporların güncel olmamasıyla ilgili, çok haklısınız. Acaba başında bulunduğunuz Kurum burada da bir işlev üstlenebilir mi? İşlev üstlenmesine dönük bir çalışması var mı?

Yine çok önemli bir tespitiniz var -biz de birkaç toplantı önce burada tespit etmiştik- sağlık sektörünün, özellikle kamu adına Sağlık Bakanlığının kadına yönelik şiddet konusuna daha fazla müdahil olması gerektiğine ilişkin. Sayın Başkan -sanıyorum o toplantıda siz yoktunuz, çok önemli bir saptama oldu- İçişleri Bakanlığının yıl içerisinde kayıtlara geçen kadına dönük şiddet rakamları ile Sağlık Bakanlığının kayıtlara geçen rakamları arasında korkunç bir fark var. Dolayısıyla bu yalnızca kurumlar arasındaki eş güdüm eksikliğinin ötesinde Sağlık Bakanlığının bu konuda kendilerine özel bir misyon yüklememesiyle de ilişkili gibi görünüyor ve Bakanlık temsilcileri de bu konuda böyle bir çerçeve çizdiler.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - O noktada bizim Komisyonumuza daha büyük görev düşüyor.

KAYIHAN PALA (Bursa) - Evet.

Dolayısıyla bu tespit çok önemli, Kurumun da bu tespiti gündeme getirmiş olması nedeniyle teşekkür ediyoruz. Komisyon olarak bunu daha ayrıntılı değerlendirmemiz gerekir. Benim de cezaevi ziyaretleri sırasında gözlediğim, özellikle kadın tutuklu ve hükümlülerin cinsiyetleri nedeniyle ayrımcılıkla karşılaştıkları bir şey var, somut örnek. Örneğin, bazı cezaevlerinde ped erişimi mümkün görünmüyor. Siz de -gördüm sayıları- epeyce ziyaretlerde bulunmuşsunuz. Dolayısıyla acaba bu konuda sizin bulgularınız, saptamalarınız ve bunun önlenmesine ilişkin -yalnızca ped açısından söyleyemiyorum, kadın tutuklu ve hükümlülerin hakları ve ayrımcılıkla karşılaşmaları bağlamında söylüyorum- tutumunuz ya da önlediğiniz olgular nelerdir? Viral şiddete çok önemli bir şekilde vurgu yaptınız, teşekkürler. Viral şiddet günümüzde erkekleri de ilgilendiriyor, kadınları da ilgilendiriyor ama erkekleri ilgilendiren de dahi kadına dönük söylemler üzerinden ciddi bir şiddet vurgusu var. Bunun azaltılması, önlenmesine ilişkin Kurumun nasıl bir işlevi var? Çünkü doğrudan ayrımcılık bağlamında ve şiddet bağlamında sanıyorum sizin alanınıza giriyor.

Bir de garipsediğim bir şey oldu: İhlaller söz konusu olduğunda hep para cezası gündeme geldi. İşte şu kadar ile şu kadar arasında bir icrai kurum olarak yaptırımda bulunabildiğinizden söz ettiniz ama idari yaptırım herhâlde yalnızca parayla sınırlı olmamalı. Başka ne gibi idari yaptırımlarınız var? Örnek üzerinden açıklamaya çalışayım. Örneğin, bir ev sahibi kadın olduğu için bir bürosunu ya da evini ısrarla birilerine vermemekte direniyorsa, her defasında ona işte söylediğiniz limitlerde bir para cezası vererek bu sorunu çözmemiz mümkün görünmüyor. Başka türlü bir yaptırım hakkınız var mı, yapıyor musunuz? Ya da bu konuda bir eksiklik varsa biz de Komisyon olarak buna müdahil olmak isteriz.

Son iki sorum: İşkence ve kötü muameleden söz ettiniz. Bu konudaki sizin saptadığınız olgu sayıları nedir? Bunu da bizimle paylaşırırsanız memnun oluruz.

Son olarak da şunu söylemek isterim: Şimdi, hem sizin söylemlerinizde hem de rapora kısaca baktığımda, aslında insan hakları ihlalleri ve ayrımcılık açısından Kuruma başvuru sayılarını ben epeyce düşük buldum; bilmiyorum katılır mısınız? Bu düşüklüğün nedeni nedir sizce? Çünkü çok önemli işlevleri olan bir Kurumdan söz ediyoruz. Eğer Kurum burada daha fazla bir işlev üstlenebilirse hem insan hakları ihlallerinin önüne geçilmesi hem de ayrımcılığın önlenmesi açısından daha geniş bir kazanım elde edilebilir diye düşünüyorum.

Teşekkürler.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler Sayın Pala.

Buyurun Sayın Erdoğan.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Başkanım, ben de teşekkür ederim sunumunuz için.

Evet, siz güzel örneklerden de bahsettiniz yani başvurularla ilgili ve bazı ülkelerdeki çalışmalardan da bahsettiniz. Türkiye 28 Şubat sürecinde -ve tabii, öncesi de olmak üzere- aslında insan hakları açısından -kadın hakları açısından da diyebiliriz- en büyük mağduriyetlerin yaşandığı dönemi yaşadık çünkü başörtülü öğrenciler ya da kız çocukları ya da kadınlar en temel insan haklarından mahrum kaldılar.

Tabii, sizin kuruluş yılınız 2016; bu anlamda, kuruluş öncesi başvurular yapılabiliyor mu? Yani ben de dâhil olmak üzere bu öğrencilerin hak ettiğimiz hâlde staj yapamama, seçtiğimiz okula kabul edilememe ve bunun açık seçik olarak söylenmesi şeklinde yaşadığı birçok mağduriyet var. Sadece, tabii, devlet kurumları, üniversiteler değil, aynı zamanda özel sektörde de hâlen devam eden bir ayrımcılık var. Örneğin, bazı marketlerin iş görüşmelerinde başörtülü kasiyer çalıştıramayacağını ya da çok başarılı bir mühendisin açık olarak başladıktan sonra -bilinen bir markada hatta- başörtü taktıktan sonra işine son verilmesi gibi daha nice örnekler var; bunlarla ilgili başvurular alıyor musunuz? Elinizde bununla ilgili bize sunacağınız örnekler var mı? Ve aynı zamanda, vatandaşlar sizin kurum olarak yaptığınız bu önemli hizmetten ne kadar haberdarlar, bunu da çok merak ediyorum.

Ücret olarak üst sınır 140 bin diye okudum, yanlış mı bilmiyorum yani bu ne kadar etkili olabiliyor acaba hani insanların hayatlarının mahvolduğunu da düşünürsek?

Çocuk sığınmaevlerini, yaşlı bakımevlerini ziyaret ediyorsunuz; ŞÖNİM'leri de ziyaret ettiniz mi? Mesela, bu, bizim Komisyonumuz açısından önemli; belki bu anlamda da bir çalışma yapılabilir, bu anlamda da belki katkılarınız olabilir.

Ben de aynı şekilde, başvuru sayısının acaba... Çünkü biz burada kadına yönelik ayrımcılıktan bahsediyoruz; hani, bizim çalışmamıza göre sanki az gibi geldi. Yani, inşallah, az olması, tabii, bir yandan da güzel bir şey ama acaba insanlar haberdar değil mi, onu merak ettim.

Bir de artık farklı bir dünyadan bahsediyoruz. Tabii, siz de viral şiddetten bahsettiniz ama dijital bir dünya da var, burada da insanların yaşadıkları ayrımcılıklar var ve bu dünyada da hizmet sunan bazı platformlar var. Hizmetten yola çıkarak -hani bahsettiğiniz için söylüyorum- buralarda da insanlar başvurular yapıyorlar mı, yapıyorlar mı? İşte, ayrımcılık, cinsiyet anlamında ayrımcılık olabilir, başka başka ayrımcılıklar olabilir; bunlarla ilgili örnekler var mı, bunu sormak istedim.

Bir de sözü gelmişken, burada söylemek adına -bir görev olarak biliyorum- Turhan Selçuk adında bir karikatüristin -vefat etmiş bir kişi- maalesef, türbanlı, başörtülü, "Avrupa Birliği yolunda" diye İslam düşmanı, kadın düşmanı paylaşımlarıyla da çok iyi bildiğimiz bu şahsiyetin ismini bir kültür evine vermekle övünç kaynağı olarak kendisini anlatan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu'nu da buradan kınıyorum ve bu Komisyondaki arkadaşlarımızın da -parti gözetmeksizin- böyle bir ayrımcılığı alelade yapan kişinin isminin bir kültür evine verilmesinden dolayı da aynı şekilde desteklerini istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler.

Sayın Adalet Kaya...

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Şimdi, TİHEK Kanunu'nun (9/a) maddesiyle; "İnsan haklarının korunmasına, geliştirilmesine, ayrımcılığın önlenmesine ve ihlallerin giderilmesine yönelik çalışmalar yapmak." gibi bir kanun maddesiyle başlamak istiyorum. Benim de pek çok sorum var ama çok hızlı ve özetle soracağım sorularımı.

Bununla ilgili olarak, daha önce yaptığınız çalıştaylara baktığımız zaman, Kurumunuz olarak özellikle kadına karşı şiddet meselesiyle ilgili yaptığınız çalıştaylarda meseleyi sadece "Toplumsal Şiddet Çalıştayı" adı altında ele almışsınız; bu da kadına yönelik şiddet konusunda özellikle meselenin kök sebebinin ve devletin -yani hükümetlerin, devletlerin- bu erkek egemen sistemi yeniden üretme tarafını gizleyen bir şey. Yani dolayısıyla, bu, tam anlamıyla, hani, bu isimle ifade edilemez; burada görünür olmaktan çıkarıyorsunuz aslında kadına karşı şiddeti, bir nevi.

Diğer yandan, veri toplamak, işte, özel ve yıllık raporlarla tespitler yapmak gibi bir -kanuna bağlı olarak söylüyorum bunu- göreviniz var ama bugüne kadar paylaştığınız rapor, izleme raporu gibi veriler var mı? Benim bildiğim yok mesela. Davalara müdahil olmak gibi bir durum söz konusu olabilir mi? Örneğin, Karabük'te öldürülen Gabonlu Dina davası medyada da biliyorsunuz yer etti. Davada kadın öğrencilerin yaşadıkları işte, başta taciz, şiddet, ayrımcılık gibi pek çok durum söz konusu ama siz davayı izlemediniz. Kadına karşı şiddet davalarına gözlemci olarak katılıyor musunuz? Şiddet verilerini tutuyor musunuz? Bunlar en önemli sorularım olsun.

Bir diğer mesele, -sizde bahsettiğiniz için hemen- cinsiyet temelinde ayrımcılık başvurularıyla ilgili mesela aldığınız kararlara bakıyoruz, daha çok işte "Bekara ev verilmiyor." "Damsız girilmez." gibi az önce sizin de bahsettiğiniz kararlar var. Mesela, bunun dışında ayrımcılık açısından inceleyebileceğimiz kararlar var mı? Biz de bunu bilmek isteriz.

Bir diğer sormak istediğim konu: Paris Prensipleri'ne tam uyum için gerekli A statüsü başvurusunu yaptığınızı söylediniz, buna sevindiğimi ifade etmek isterim. Paris İlkeleri'nde belirtilen, hükümetin, ülkenin belirli bir kısmında ortaya çıkan insan hakları ihlallerine dikkatini çekmek, hükümete önerilerde, tekliflerde bulunmak ve gerektiğinde hükümetin konumu ve verilmesi gereken tepki konusunda görüş açıklamak gibi bir göreviniz bulunmakta. Dolayısıyla bunun için daha önce hükümete verdiğiniz öneriler var mı? Özellikle hak ihlalleri, kadına karşı şiddet, cinsiyet eşitliği, toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayata geçirilmesi ve LGBT+'lara yönelik nefret söylemi konusunda herhangi bir öneriniz oldu mu? Bunu sormak istiyorum.

Bir diğere mesele, yine, özellikle LGBT+'larla ilgili yapılan başvuruları kategorik olarak yok sayıyorsunuz, kabul etmiyorsunuz. Özellikle cinsel yönelim, cinsiyet kimliği temelli ayrımcılıkla mücadele konusunda nasıl bir çalışma ortaya koymayı düşünüyorsunuz? Yani LGBT+'larla ilgili özellikle nefret ve şiddet açısından yapılacak çalışmalara ihtiyaç var, bu konuda size de bir görev düşüyor. Ve şunu sormak istiyorum: Cezaevleri yani hapisane ziyaretleri ve sığınmaevi ve yine, ŞÖNİM'lerde yani çocukların istismara uğradıktan sonra koruma altına alındıkları yerlerde birtakım izleme yaptık, izleme ve raporlama konusunda - neyse, toparlayamadım- izleme çalışmalarınız olduğunu ifade ettiniz. Ben bununla ilgili olarak da şunu sormak istiyorum: Bir, bu izlemelerde özellikle hapisanelerde çıplak arama, ağız içi arama ve kötü muamele tespit ettiğiniz cezaevi var mı? Bunu bilmek istiyorum. Bir de mesela, sizin resen müdahil olmak gibi bir göreviniz var, yetkiniz var. Özellikle cezaevlerinde, mesela, daha önce Garibe Gezer, Kandıra 1 Nolu F Tipi Cezaevinde tutuklu olarak bulunmuş, burada işkence, kötü muamele ve cinsel saldırıya maruz kaldığı gündeme gelmişti ve avukatları iddiaları medyaya da yansıtmıştı ve daha sonra Garibe Gezer yaşamını yitirdi. Bununla ilgili olarak resen harekete geçme yetkinizi kullandınız mı, suç duyurusunda bulundunuz mu, herhangi bir müdahaleniz oldu mu ya da izleme çalışmanız oldu mu? Bunu da böyle sormak istiyorum.

Ve son olarak, sözleşmeler, ulusüstü sözleşmelerle ilgili olarak da yine bir sorumluluğunuz var, uyulması konusunda ulusüstü sözleşmelere ya da bu sözleşmelere hükümetin koyduğu çekincelere dair öneri verme gibi yetkileriniz var. Bununla ilgili olarak ben şeyi sormak istiyorum: İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme söz konusu olduğunda çünkü TİHEK kurulduğunda Türkiye İstanbul Sözleşmesi'ne taraftı. Türkiye 2021 yılında Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle sözleşmeden çekildi. Buna dair bir görüş bildirdiniz mi Hükümete, Cumhurbaşkanlığına? Yani kamuoyuna açık yaptığınız lobi faaliyetleri var, biliyoruz bunu ama ben gene de bu soruyu sormak istiyorum.

Bir de CEDAW var tabii, Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi için de sizin yine raporlama ve tavsiyede bulunma gibi yani Türkiye'nin bu sözleşmeyi uygulamasına yönelik bir faaliyetiniz olabilir, bunu yaptınız mı? 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a dair TİHEK'in yaptığı bir izleme çalışması var mı? Bir de İstanbul Sözleşmesi'nden çekililmesi ve sonrasındaki dava sürecine, mesela, CEDAW'dan doğan yükümlülükler için de soruyorum, neden izlemediniz mesela Danıştayda yapılan itirazları izlemeliydi Türkiye İnsan Hakları Kurumu. Bu nedenle bunu da soruyorum yani neden izlemediniz? Çünkü bunların hepsi kadına karşı şiddetle mücadele konusunda oldukça önemli diyeyim. Bu kadar.

Teşekkürler.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler.

Bir sunum kadar uzun oldu sorularınız, sağ olun.

Sayın Coşar, buyurun.

ALİYE COŞAR (Antalya) - Sunumunuzdan dolayı ben de teşekkür ediyorum.

Ziyaret edilen merkezleri burada belirtmişsiniz, 24 ve 25'inci sayfada. Türkiye'de 149 tane kadın konukevi var, yani bunların da ziyaretlere eklenmesi bence çok önemli. Onunla ilgili bu şekilde bir çalışma yapmayı düşünür müsünüz? Bu şekilde.

İkinci sorum: Ayrımcılığa maruz kalan kadın başvurucuların temel konuları nelerdir? Başvuru sayılarının azlığı konusunda sizin yorumunuzu merak ediyorum çünkü yaşanan bu kadar soruna rağmen bu başvuru sayıları neden az? Eğitim alanında çalışmalarınızdan bahsettiniz; üniversitede insan hakları ve ayrımcılıkla mücadele eğitim sertifikası programları ve ilkökul, ortaokul düzeyinde de eğitimleriniz var. Kamu kurumlarıyla ve STK'lerle ilgili -ben de kaçırmış olabilirim sunumunuzda- eğitim programlarınız oluyor mu? 27'nci dönemde kurulan Kadına Şiddetle Mücadele Komisyonunun önerileriyle ilgili burada, 16'ncı sayfada size gelen önerileri sıralamışsınız. Bunu biraz daha somut olarak açıklayabilir misiniz? Yani size gelen önerilerde attığınız somut adımları burada biraz daha belirtebilir misiniz? Bunun devamında var ama çok somut olarak görmedim.

Benim soracaklarım şimdilik bu kadar.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Teşekkürler.

Sayın Alkayış, buyurun.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanım, Sayın Hocam, sunum için hakikaten ben de teşekkür ediyorum. Tanımak açısından da hassasiyetiniz açısından da teşekkür ediyorum.

Şimdi, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunu tam olarak bir yere oturtmak için soruyorum bunu. Yani kurum dünyada da böyle benzeri olan bir kurum mu yoksa bize has, Türkiye'nin oluşturduğu -bir zorunluluk olduğu görülüyor yani Kamu Denetçiliği var mesela, dünyada da örnekleri var hatta çok geniş bir organizasyon- böyle bir kurum mudur? Eğer böyle ise onlarla tecrübe paylaşımı yapıyor musunuz, zaman zaman bir araya geliyor musunuz? Yoksa daha çok böyle sanki Kamu Denetçiliğine yakın bir kurum gibi duruyor; bunun netleştirilmesini ben arzu ediyorum.

Bir de tabii gerçekten ciddi bir imkân, vatandaşın kendi hakkını, hukukunu ortaya çıkarması, takibi aslında. Kurumun vatandaşlar tarafından, diğer kurumlar tarafından tanınırlığı, bilinirliği bu yola başvurma noktasında yeterli düzeyde olduğunuzu düşünüyor musunuz? Ben kamu başdenetçiliğiyle daha çok ilgili olduğum için avukat olduğum zaman da faaliyetlerinde falan buldum; Adıyaman'mızda da hakikaten ciddi organizasyonlar gerçekleştirdik. Bu noktada Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun daha tanınır olması, daha bilinir olması noktasında önümüzde bir yol haritası var mı?

Ben de teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Teşekkür ederiz.

Üyelerimizin soruları bitti.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Benim unuttuğum bir şey var, bir dakika bile sürmeyecek.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Birinci turu bir tamamlayalım da.

Komisyonumuzun üyesi olmayan Sayın Nurhayat Altaca Kayışoğlu, buyurun.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Ben de sunum için teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Şimdi, mütevezi olamayacağım, tutanaklarla da sabittir; resen harekete geçme yetkiniz olduğunu söylediniz birkaç kez; onu benim Genel Kurulda yaptığım konuşmaya borçlusunuz, tabii ki o zamanki Grup Başkan Vekilimiz olan, şimdi Genel Başkanımız olan Sayın Özgür Özel'in de desteklemesine çünkü böyle bir yetki yoktu kanunda ve o dönem illa bir başvuru gerekiyordu. Yaşanan, bugün de hâlâ devam eden yine çocuk istismarları vardı. Kocaeli'de yaşanan maalesef küçük bir bebeğin annesinin erkek arkadaşı tarafından istismar edilmesi neticesinde bağırsaklarının yırtılması ve ölmesi olayını hatırlatarak ailelerin de çocukları istismar edebileceğini, bu yüzden bu kurumun resen harekete geçmesi gerektiğini hatırlatmıştım, Grup Başkan Vekilimiz de bunu tekrar vurgulamıştı ve tekririmüzakereyle böyle bir yetkiye sahip oldunuz.

Şimdi, sizin çalışmalarınızdan anladığım kadarıyla bu yetkinizi olumlu bir şekilde kullanıyorsunuz fakat sizden önceki Başkan, küçük yaştaki kız çocuklarının evlenmesinin engellenmesinin insan haklarına bir aykırılık olduğunu beyan etmişti. Ben isterdim ki Kurum tam olarak işlevini yerine getirsin ve siz, çocuklarla ilgili bu beyana karşı, çocukların haklarını ihlal eden bu beyana karşı resen harekete geçin ve o şahıs hakkında, Süleyman Arslan hakkında da bir yaptırım yani daha doğrusu bir idari ceza uygulayın ki gerçek anlamda bu Kurumun işlevini yerine getirdiği anlaşılın, toplumda bir farkındalık oluşsun. Çünkü çoğunlukla benim kamu kurumunu temsil eden insanlarla yaptığım görüşmelerde, bu mülki amirden tutun bakana kadar her bir beyanına şahit oluyoruz birçok yerde, toplantılarda ve onlar daha toplumsal cinsiyet eşitliğini kavrayamadıkları için, o zihniyet dönüşümü gerçekleşmediği için, maalesef, biz bu dönüşümü gerçekleştiremediğimiz için kadına yönelik şiddet hiçbir şekilde sona ermiyor ve bu gidişle de bu temelleri atmazsak, bu tohumları yerleştirmesek yüzyıllarca daha sürecek bir şiddetle karşı karşıya kalacağız, bu anlaşılıyor. Onu belirtmek istedim. Bu konuda daha hassas olmanızı temenni ederim.

Bir de partimize yönelik bir sataşma oldu. Şimdi, bu Komisyonun amacı, kadına yönelik şiddeti önlemek yani burada samimi olmak lazım. Burada hani "Benim mağduriyetim daha üstün, biz mağduruz." Öyle bakarsanız, bu mağduriyetleri yarıştırmakla bu Komisyon işlevini yerine getirmez. Neden getirmez? Şimdi, öyle bakarsanız, daha birkaç hafta önce Gazze protestosu yapan başörtülü kadınlar, maalesef, kötü muameleye maruz kaldılar. Yani buna ilişkin bir şey söylemeyip ta geçmişte kalmış 28 Şubata giderseniz... Ama hep beraber, hepimiz başörtülü kadın da olsa, başı açık kadın da olsa bir hak ihlaline maruz kalıyorsa hep birlikte buna karşı durabiliyorsak o zaman gerçekten bu ülkede insan haklarını yerleştirebiliriz, o zaman gerçekten kadına yönelik şiddete karşı birlikte mücadele edebilir ve bunları sonlandırabiliriz diye düşünüyorum.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Hiç öyle geçmişte kalmadı ya. Siz unutmuş olabilirsiniz ama biz unutmadık, unutturmuyorsunuz zaten.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Tamam da Asuman Hanım...

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Bir de aynı şey değil.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Peki, ben size bir şey söyleyeyim mi? Ben Tuncelili olduğum için, Alevi olduğum için 3 kez hâkim, savcılık mülakatlarında sizin döneminizde elendim, 3 kez elendim.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Ben seninkini de savundum.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Ama o zaman onu da söyleyeyim yani bırakalım bunları, biz bunları bırakalım.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Sen de benimkini savun, sadece onu söyle.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Hayır, ben bunu söylemiyorum, söylemiyorum çünkü...

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Başka bir şeyi baltalamakla...

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Ve şu anda da hâlâ devam ediyor, bir tane Alevi insan alınıyor mu hâkim, savcı, kaymakam ya? Yapmayın, hâlâ devam ediyorsunuz bunlara.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Hâkim, savcı, ben sana verebilirim isimlerini, benim kendi arkadaşlarım var.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - "Onlar geçmişte kalmış diyorum." Yapmayın ya! Böyle şey olur mu?

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Benim kendi arkadaşlarım var Alevi olup hâkim olan, ben sana isim verebilirim. Bu söylediklerin yalan! Yalan bu söylediğin!

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Siz Ekrem İmamoğlu'nu kınayacağınıza...

(Mikrofon Başkan tarafından kapatıldı)

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Ben isim vereceğim size, Konya'da. Yalan söylüyorsunuz!

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şöyle yapalım...

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Geçsin kayıtlara, yalan, böyle bir ayrımcılık yok!

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Ya, ben sizi dinledim Asuman Hanım.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Kıymetli Vekillerimiz, şöyle yapalım: Genel Kurulda yapacağımız konuşmalar değil Sayın Vekilim, burada TİHEK'i dinliyoruz, kendileriyle ilgili soruları.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Hayır ama bakın, o zaman diyeceksiniz ki oraya da...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Söylediniz, söylediniz.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Sayın Başkan, aynı şeyi söyleyecektiniz.

Tamamlayacağım, lütfen mikrofonumu açar mısınız?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şimdi, kusura bakmayın, Komisyon üyesi değilsiniz, milletvekilisiniz, hakkınız var.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Olabilir.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bir saniye, bir saniye...

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Siz de Meclis İçtüzüğü'nü bilmiyorsunuz Sayın Başkan!

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Biliyorum, bir saniye, bir saniye...

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Ben Komisyon üyesi olmayabilirim ama oy kullanmak dışında Komisyon üyeleriyle aynı haklara sahibim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bir saniye... Bir saniye... Bir saniyenizi rica ediyorum. Buraya provokasyon yapmak için toplanmıyoruz.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Hayır, bakın, provokasyonu yanınızdaki...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bir saniye izin verin Başkana... Başkana izin verin bir saniye...

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Başkanlığınızı bilin! Ne demek provokasyon?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bir saniye...

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Sizsiniz provokasyon yapan, yanınızdaki arkadaş!

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Burada şiddet uygulamanıza izin veremeyiz.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Şiddet uygulayan sizsiniz!

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şiddet uyguluyorsunuz, Komisyonunda şiddet uyguluyorsunuz. Başkanın konuşmasına bile izin vermiyorsunuz. Sizi Başkan olarak kınıyorum.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Hayır, bakın...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - İzin verin, ne söyleyeceğimi bilmiyorsunuz daha, ne söyleyeceğimizi bilmiyorsunuz.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Çoğunluğunuzdan kaynaklanan tahakkümünüzü kullanamazsınız!

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yok, şu anda Komisyonunda muhalefet daha fazla, çoğunlukta değil.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Açar mısınız mikrofonumu, neden kesiyorsunuz?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - İzin vereceksiniz.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) - Ne demek izin vereceksiniz?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Burada birinci toplantıda...

Toplantıya on dakika ara veriyorum arkadaşlar.

Kapanma Saati: 15.59

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 16.12

BAŞKAN: Mustafa Hulki CEVİZOĞLU (İstanbul)
BAŞKAN VEKİLİ: Asuman ERDOĞAN (Ankara)
SÖZCÜ: Müşerref Pervin Tuba DURGUT (İstanbul)
KÂTİP: Zuhâl KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş)

----- 0 -----

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Kısa bir aranın ardından tekrar toplantımıza devam ediyoruz. TİHEK Başkanımız da burada, milletvekillerimiz burada.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

2.- Komisyon Başkanı Mustafa Hulki Cevizoğlu'nun, Komisyon üyesi olmayan Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu'nun TİHEK Başkanının sunumu üzerine yaptığı konuşması esnasında çıkan tartışmadaki tavrını kınadığına ilişkin açıklaması

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Az önce yaşadığımız olay, galiba, Sayın Başkan Muharrem Kılıç'ın konuşmasının başında söz ettiği, benim de ayrıntısını sormak için sıramı beklediğim bir konu idi. Olumluluğun şiddetiyle mi karşılaştık? Yani çok olumlu bir yönetim uygularken ve ilk toplantıda Komisyonumuzun Başkan olarak bana verdiği yetkileri kullanırken bir siyasal ve sözel şiddete, belki de bir kadın şiddetine maruz kaldık diye söylenebilir.

Şimdi, şunu söylemek istiyordum devam edebilseydik: Başkan Vekilimiz Sayın Erdoğan görüşünü ifade etti, karşı taraftan diğer vekillerimiz görüşünü ifade etti. Bunun çatışmaya dönüşmesine Komisyonunda izin veremiyoruz, burası Genel Kurul Salonu değil; burası bir nevi akademik, bilimsel ve siyasal araştırma komisyonu. Biz şiddetin kaynaklarını araştırırken ve ayrımcılığın kaynaklarını araştırırken ve çözüm bulmaya çalışırken burayı şiddete açık bir alan, bir habitus yapma durumunda değiliz. Buna bugüne kadar izin vermedik, bundan sonra da vermeyeceğiz çünkü Komisyon amacından sapar. Daha önce de böyle bir olay yaşanmadı -yani bu 9'uncu Toplantımız; 9, bir de ilk toplantımız var, 10- 10 toplantıda böyle bir olay yaşanmadı.

İç Tüzük gereğince, az önce de belirttim, önce Komisyon üyesi milletvekillerimizin konuşma hakkı var, soru sorma hakkı var, hepsi tamamlandıktan sonra Komisyon dışından gelen vekillerimizin konuşma hakkı var, onu da az önce gerçekleştirdik. Komisyon üyemiz olmayan Milletvekili Sayın Nurhayat Altaca Kayışoğlu'nun tavrı maalesef olumlu değildi, onu kınadığımı bir kere daha belirtmek istiyorum. Burada kalsaydı bu sözleri de yüzüne karşı da söyleyecektik, zaten kayıtlara geçiyor. Provokatif bir olayla karşılaştık, çok üzerinde durmak istemiyorum. Bizim amacımız Komisyonun amacıyla uyumlu olarak devam edecek.

III.- SUNUMLAR (Devam)

1.- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı Muharrem Kılıç'ın, Kurumun kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık konusunda görüşleri, kurumsal paylaşımları, faaliyetleri ve çözüm önerileri hakkında sunumu (Devam)

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Epeyce soru birikti Sayın Başkan Muharrem Kılıç Hocamız, sırasıyla yanıtları rica ediyorum.

Buyurunuz.

Bir de Sayın Kayıhan Pala Vekilimiz eşitlik ve hakkaniyet kavramlarından söz etmişti. Hakikaten eşitlik ile hakkaniyet arasında çok büyük fark var. Az önce bunun bir kısmını burada canlı olarak görmüş olduk.

Buyurun Sayın Başkan.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Kıymetli Komisyon üyelerimiz, tekrar saygıyla selamlıyorum.

Ben mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde sorulara yanıt vermeye çalışacağım.

Öncelikle, 6701 sayılı Kanun çerçevesinde il istişare toplantılarının takibi, sonuçlarının takibi, evet, bunu gerçekleştiriyoruz; ifade etmişim. Bir kere, bütün toplantı tutanaklarını sadece sözlü olarak değil, kimi zaman katılımcılarımız yazılı olarak da görüşlerini, sorularını iletebiliyorlar. Orada yanıtlanması mümkünse yanıtıyoruz, heyet olarak hazırunun önünde bulunuyoruz ve bunları, ilgili paydaşlar ve tüm kamuoyuna açıyoruz. Buna ilişkin mesela, talepler, genelde tabii ki il istişare, insan hakları istişare toplantısı yani tematik bir alan ama genelde mahalli idarelere ilişkin sorun alanları olabiliyor, çok spesifik soru alanları, sorun alanları olabiliyor. Biz mahalli idarelerden de belediye başkanı gelebiliyorsa belediye başkanı ya da gönderdiği bir temsilciyi de davet ediyoruz mutlaka. Bütün paydaşlar var; valiler, vali yardımcıları, ilgili il müdürlerinin olduğu bir toplantı bu. O açıdan bunun takibini de oradaki notlarımızı alıyoruz; ilgili birimlere, ilgili idareye bu noktadaki talepleri ilettiğimizi, aracı olduğumuzu söyleyebilirim. Söylememiştim, literatürde köprü vazifesi, köprü metaforu kullanılıyor ulusal insan hakları kurumları için, "dördüncü alan" kavramsallaştırması var işte, uluslararası örgütler, insan hakları örgütleri, ulusal hükümetler, sivil toplum örgütleri ve ulusal insan hakları kurumları. Bu dördü bir küresel yönetim sistematiği içerisinde iş icra ediyor. Biz, sivil toplum örgütleri ile ulusal insan hakları kurumları arasında hem uluslararası örgütler ve asıl önemlisi de ulusal hükümetler arasında köprü vazifesi görüyoruz. Bunu, az önce ayrımcılık komisyonumuzda bir ayırım rezervasyon olmaksızın ilgili paydaşlara herhangi bir rezervasyonunuz olmaksızın ilgili alanda aktivizm yapan bütün STK'leri davet ettiğimiz altı aylık daimî komisyonumuzun olduğunu söylemişim.

Bir diğeri, yaş sınırı sonuç bildirgesi yayımlıyoruz gerekmesi durumunda. Mesela, oradaki önerilerden resen incelemeyi gerekli kılan bir duruma tanıklık edersek o toplantıda, yine il istişare toplantısında, onunla ilgili de resen inceleme noktasında harekete geçtiğimizi ifade edebilirim.

Bir diğeri şey, yaş sınırı ilanı. Ben buradaki yaklaşıma katılıyorum, hatta müzakerelerde de kişisel görüşümü ifade ediyorum. Amerika başta olmak üzere, Avrupa'da, işte, "fifty plus" gibi yaşlarda emekli olmuş ya da belli bir yaşın üzerinde eğitim olanaklarının imkânlarının artırıldığını görüyoruz; ikinci üniversite, üçüncü üniversite gibi farklı uygulamalar var. Onun için, demografik profil itibarıyla da dünyadaki eğilim giderek işte, yaş skalaları araları, gençlik dönemselleşme anlamında çeşitlilik arz ediyor daha uzun yaşlar, yaş uzunluğu söz konusu olduğu için. Bu açıdan, bu imkânların, yaş sınırının tekrar gözden geçirilmesine ilişkin bir perspektifimiz var ama bununla ilgili bir mesleki gereklilik olduğu takdirde ayrımcılık olmayacağına, yasadan da mülhem -2'nci maddede yer aldığı içi- eğer o yaş sınırı ilgili mesleki alana ilişkin bir istisnai durum ya da bir gereklilik arz ediyorsa o zaman o yaş sınırının ayrımcılık teşkil etmeyeceğine, ihlali olmayacağına yönelik olduğunu söyleyebilirim.

Türk Standardları Enstitüsüne ilişkin 35 yaş doldurulması noktasında bir ilan vardı işe alımda. Orada da ihlal kararı verdik 35 yaş sınırında ama dediğim gibi, ben hem kişisel kanaatimi kurulda da ifade ediyorum. Bu noktada, mesela, yaşı hayli ileri olabilir ama işte entelektüel yetenekleri, zihni kapasiteyle yapılacak işlerde bu yaş sınırının çok anlamlılık ifade etmediğini söyleyebilirim.

Diğeri konu, kamudaki yaş için kanuni düzenleme var zaten, hani o açıdan yasama görevi çerçevesinde bir yasal çerçeve olduğu için o bizi de bağlayıcı, yasamanın alanına giremiyor, o noktada onun gereği doğrultusunda kararlarımızı veriyoruz.

Şimdi, hakkaniyet ilkesi, bu gerçekten güzel bir soru, hepsi birbirinden kıymetli ve değerli. Eşitlik Kurumuyuz ama mutlak surette, ben öğrencilerime şunu söylüyorum adaletle dair: "Adalet temel erdem, kardinal erdemlerin başı; hepsi, bütün diğeri erdemler ona irca oluyor, malumunuz. Diyorum ki eğer adalet erdemine dair bir bilgiye sahip değilseniz, yapmanız gereken, böyle, elinizin altında bir ilke, kural olsun, o da şu: Diyelim ki 10 kişi var, 10 somun ekmek var; 10 kişiye birer tane dağıtırsınız, eşitliği tesis edersiniz; işte, adalet ilkesinin ilk basamağının gereğini yerine getirmiş olursunuz." Ama hakkaniyet öylesi bir şey değil ki yargısal adalette, malumunuz olduğu üzere, hakkaniyet ilkesi, somut olaya adalet çerçevesinde tecelli etmesi gerekiyor. Biz de kararlarımızı bu ilke çerçevesinde, kimi kararlarımızda Danıştayın idari yargıda "acıma kararı" olarak da geçen şeyi de belki biraz anıştırır, belki bir şey olabilir ama burada biz bunu da dikkate alıyoruz; mağdurun durumunu dikkate alıyoruz. Verdiğimiz idari yaptırım para cezasının oranının belirlenmesinde hakkaniyet ilkesini dikkate alıyoruz. Kimi zaman, mesela, yine, hakkaniyet ilkesi, bu, işte, cinsiyet temelli ayrımcılıkta ya da medeni hâl temelli ayrımcılıklarda vermiş olduğumuz kararlarda -ki kararlarımız gerçekten mufassal eskilerin deyimiyle- bu noktada hem uluslararası içtihad alanlara hem AİHM kararlarına da atıflı, kapsamlı gerekçelendirilmiş kararlarda geniş olarak var. Onun için, hakkaniyet değerlendirmesini mutlak surette dikkate aldığımız bir unsur olduğunu söyleyebilirim. Bir anlamda yorumsal bir faaliyet, o yorumun tabii ki temel dinamiklerinden biri de hakkaniyet ilkesi.

Bir diğeri şey, şiddetin maliyeti. Katılıyorum, gerçekten bunu zaten söylerken böyle çekinik bir şekilde ifade ettim, dedim ki: Bu ölçümlenebilir bir şey değil; yarattığı trajedinin, travmanın, kişi açısından yarattığı durumun hesap edilmesi, maliyetinin çıkarılması söz konusu değil ama belki bazı bileşenler, bazı parametreler üzerinden şey yapılabilir. Aynen katılıyorum, maliyet-etkililik temelli raporlamalara belki yer verilmesi gerekiyor. Biz -belki sonra da değineceğim ama- bu açıdan buna ilişkin, bu uluslararası endekse ya da bilgiye ilişkin raporlamalara kimi zaman raporlamamızda yer verdiğimiz ifade edeyim.

Bir diğeri konu: "İstihdamda ayrımcılığın önlenmesine ilişkin eylem planınız var mı?" Bu noktada, tabii, bir eylem planımız söz konusu değil ama şunu yapıyoruz: Bizatihi eylemsel bir şekilde buna ilişkin mesela, az önce söylemişim, Anayasa Mahkemesinin kararlarını destekleme projesine bir oturumumuzu, bir çalıştay ayırdık hem sendikadan hem ilgili alanlardan temsilcilerin, akademisyenlerin bulunduğu. Burada özellikle bir anlamda, aslında literatür üretme, bir anlamda farkındalık yaratma çabasıyla buna ilişkin mesaimizi yoğunlaştırıyoruz. Tabii ki buna ilişkin vermiş olduğumuz -az önce de söyledim- hayli kararlarımız var daha doğrusu. İstihdamda ayrımcılık konusu önemsedığımız bir konu çünkü kadına yönelik şiddetin temel etken faktörlerinden biri olarak karşımıza çıktığını söyleyebilirim. Yine, rehber hazırladık mesela tavsiyelerin doğrultusunda, istişare toplantılarında yapılan tavsiyeler doğrultusunda buna ilişkin bir rehber hazırladık.

Bir diğeri, taraf olduğumuz sözleşmeler için ülke raporlarında katkı sunmak. Bu noktada, taraf olduğumuz sözleşmeler açısından -az önce de aslında ilk fasılda da ifade etmişim- buna ilişkin görüşlerimizi, buna ilişkin raporlarımızı... Malumunuz olduğu üzere, en son, mesela, Cenevre'de işkence ve kötü muamelenin önlenmesi ülke raporuna STK'leri, ulusal insan hakları kurumlarını, hükümet ajanlarını ayrı seksiyonlarda alıyorlar. Gittik, orada kendi özgün raporumuzu sunduk, ülke raporuna katkıda bulduk, kendi kurumsal çabalarımızı ya da tespitlerimizi paylaşma imkânına kavuştuk. Bu noktada bir örnek olarak, aslında, uluslararası sözleşmelere taraf olma noktasında bir ilk örnek oldu bizim kurumumuz adına. Avrupa Konseyi Yapay Zekâ, İnsan Hakları, Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü Çerçeve Sözleşmesi'nin ülkemiz tarafından da imzalanması için 13 Eylül 2024 tarihinde resmî yazıyla ilgili kurumlara ve -Cumhurbaşkanlığı İletişim Ofisi ve Dijital Dönüşüm Ofisi olmak üzere- ilgili bakanlıklara bu noktadaki, sözleşmeye taraf olunması noktasındaki tavsiyemizi, görüşlerimizi ifade ettik, aktardık.

İstatistiksel veri çalışmaları gerçekten önemli, belki de aslında devletin akıllı malumunuz olduğu üzere verinin oluşması ama bu noktada -girişgâhta da ifade ettim, sayın üyelerimiz de söylediler- ciddi bir bilgi açığının, veri açığının olduğunu söyleyebilirim ama sadece bunu ülkemiz açısından bir sorun alanı olarak görmüyorum çünkü FRA'nın yapmış olduğu raporlamalarda; kadına yönelik şiddet konusunda, toplumsal yoksunluklara ilişkin yapmış olduğu raporlamalarda da aslında temel vurguladığı şeylerden bir tanesi özellikle şiddet konusunda, nefret söylemi, nefret suçları konusunda ki bütün bu şeylerde temel sorun alanı kişilerin, mağdurların polise ya da güvenlik güçlerine gitme eğilimi göstermemesi; kimi zaman bu pesimist bir şekilde bir çare, bir çözüm olmayacağı kaygısı, kimi zaman vatandaşlık hukukuyla ilgili birtakım güçlükler yaşayabileceği gibi kaygılar. Burada verilerin toplanmasında aile içi durumlar, dinamikler var; işte, 6284 sayılı Kanun çerçevesinde tedbir kararlarına ilişkin kimi zaman kadınlar tarafından şikâyet yapılıyor, sonra geri alınıyor falan gibi bu türden şeylerden ötürü aslında bir bu ayağının olduğunu; ikinci olarak, olan olgusal durumun gerçekten verilere dönüştürülüp, sistematize edilip alt kırılımlarının verilmesi

noktasında bir açığın olduğunu söyleyebiliriz. Bu noktada TÜBİTAK'ın 2024 Nisan ayında bir çağrısı var kadına yönelik şiddete ilişkin veri toplama noktasında. Hangi şeyde bilmiyorum ama gerçekten bu noktada açık olduğunu, bizim kurumsal kapasite olarak buna ilişkin ancak verdiğimiz kararlar ya da başvurular noktasında şeyi olabilir ama Türkiye genelinde böyle bir çabanın ortaya konulmasının çok ciddi bir kurumsal kapasiteyi ve operasyon imkânını, bütçeyi gerekli kıldığını ifade edeyim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocam, bu noktada küçük bir katkıda bulunayım.

Şimdi, bu verilerin toplanmasındaki sıkıntı, kurumların ya da akademilerin çalışmamasından, tembelliğinden veya başka benzeri bir nedenden kaynaklanmıyor galiba; bu alanın, konunun sıkıntılı olmasından kaynaklanıyor. Hemen örneklendireyim: Mesela, fen bilimlerinde pek çok konunun kanunu var değil mi? Yer çekimi kanunu gibi. Sosyal bilimlerde -işte, hepimizin çalıştığı alan sosyal bilimlerde- bir kanun oluşturamıyoruz yani teoriler birbirini kovalıyor, hipotezler birbirini kovalıyor. Yani alanın ve konunun özelliğinden kaynaklanıyor biraz, ona vurgu yapmak istedim.

Buyurun.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Çok teşekkür ediyorum, gerçekten öyle.

Bir diğer sorun: Sağlık sektörü -ben konuşmamda da yer vermiştim, kıymetli üyemiz de buna işaret ettiler- gerçekten önemli. Biz yasa gereği tematik raporlama yapma yetkisini haiziz. Bu çerçevede hazırlamakta olduğumuz raporlardan bir tanesi de sağlık sektöründe şiddet raporu. Tabii ki burada mağdur kitlesi genel anlamda sağlık çalışanları ama buna ilişkin beyaz kod uygulaması ve bunun ortaya çıkardığı sağlık hakkı da başta olmak üzere yani bu uygulama neticesinde ilgili kişinin sağlık hakkının kısıtlanması yönüyle bir insan hakları meselesi, ayrımcılığa maruziyet boyutu mutlaka oluyor; bu türden her bir eylemde, hak ihlallerinde olabileceği ihtimali yüksek. O çerçevede bir raporlama hazırlığı içerisinde olduğumuzu söyleyebilirim.

Bir diğeri, kadın hijyen ürünlerine erişim noktasında ziyaret edilen tüm alıkonulma, koruma altına alınma merkezlerinde kadınların temel ihtiyaçlarına erişimi hususlarını mutlaka ekibimiz kontrol ediyor. Çok sayıda raporda tespit ve tavsiyelerimizin yer aldığını bu noktada ifade edebilirim. Bu vermiş olduğumuz çok sayıda tavsiye sonrasında kadın mahpuslardan elektrik ücretleri alınmamaya başlandığını ve temel ihtiyaç malzemelerinin ücretsiz olarak temin edilmeye başlandığını yine ifade edeyim. Yine, tutulma merkezlerinde bulunan kadınların hijyen kitlerine yönelik ziyaret raporlarında tavsiyeler veriyoruz. Her bir raporu, ziyaret sonrasında, heyet ziyareti teknik anlamda gerçekleştirdikten sonra ilk bilgi, bulgu, tespitlerini komisyona getiriliyor. Komisyonda bunun üzerinde çalışılıyor. Komisyonumuz da üçer kişilik kurul üyelerinden oluşuyor. Sonrasında kurul gündemine geldikten sonra, onaylandıktan sonra -bu da belli bir safahatı ve belli bir süreyi alıyor- tavsiyeler veriliyor. Bunun öncesinde ise kurum idaresiyle yapılan toplantılarda ihtiyaçların yerine getirilmesi yönünde iletişime geçiliyor. Bizim toplantı yöntemimiz ya da ziyaret metodolojimiz açısından ilk planda orada ilgili idareye, kapasiteye dair zaten bilgilerimiz var ama sonrasında da, son görüşmede de -ziyaret, mahkûmlarla görüşmeler, her neyse- bu noktadaki taleplerimizi ya da talepleri iletiyoruz. Bununla birlikte, anne yanında kalan çocuklar için örneğin mama, beşik, oyuncak vesaire talepleri var ise bu konuda da yapıcı iş birliği süreçlerini işlettiğimizi kurumsal olarak ifade edebilirim.

Bir diğer soru, dijital şiddet konusunda. Viral şiddetin, dijital şiddetin gerçekten yaygınlık kazandığını ifade edebilirim. Bu noktada, özellikle ilk çalışmamızı 2022 yılında gerçekleştirdik Gaziantep'te, Hasan Kalyoncu Üniversitesiyle ortaklaşa uluslararası bir etkinlik yaptık; algoritmik ayrımcılık, yapay zekâ tabanlı ayrımcılık, diskriminasyon -ilgili paydaşlardan, akademisyenlerden, sivil toplum örgütlerinden de katılımcılar vardı- o çerçevede bir çalışma gerçekleştirdik. Bu noktada, bu yapay zekâ tabanlı ilgili özellikle adalet sektörüne ben birkaç makalemde de yer vermiştim. Bu noktada, özellikle yapay zekâ yargıçların -Çin'de bazı eyaletlerde var, Amerika'da "Compass" uygulaması var gibi- daha sistematik ve kalıcı bir ayrımcılık yarattığına. Bir örneği hızlıca hemen paylaşayım: Youtube'da bir tane "TEDx" konuşması izlemiştim, Harvardda doktora yapan siyahi bir kadın doktorasında yüz tanıma sistemleriyle ilgili bir şey yapıyor, ekranda yüzünü o ilgili portal ya da işte, internet programı tanımiyor, sonra beyaz bir maske yaptırıyor kendisine, beyaz maskeyle tanınır hâle geliyor; gerçekten güzel bir şeydi. Bu doğrultuda, gerçekten, özellikle Anglo-Amerikan dünyasındaki bu jüri sisteminde suçlu-suçsuzdan sonra cezaların takdirinde ciddi anlamda kişinin etnik kökeninin, siyahi ya da beyaz olmasının suç skorlarının tayin edilmesinde ciddi ayrımcılıklar var; biz de buna dikkat çekmek anlamında bir çalışma gerçekleştirdik; bunun da en büyük mağduriyeti kadınlar ve çocuklar olduğunu söyleyebilirim.

Bir diğer çalışmamız Taylor&Francis Yayınevinden yakın tarihte çıkacak Dijitalleşme ve Kadın Hakları. Burada da gelen yayınlar arasında, özellikle kadına yönelik şiddet içeriği doğrultusunda konuların yer aldığını ifade edebilirim.

Bir diğer konu...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocam, siz ona bakarken bir katkı daha yapayım, kayıtlara geçsin.

Şimdi, uluslararası ayrımcılık da var. Biz kadına yapılan ayrımcılığı konuşuyoruz ama bu sosyal medya platformlarında, mecralarında bunların sahipleri, kurucuları kendi siyasal görüşlerine göre paylaşımlara ya katkı sağlıyor ya engelliyor mesela. Diyelim ki uluslararası bir terör örgütü onlara göre terör değilse o paylaşımlara izin veriyor ama mesela, Filistin'deki, Gazze'deki katliamlar konusunda paylaşım yaptığınız an sizi engelleyici bir davranış içine giriyor yani bu ayrımcılık küresel boyutta. Siz sunumunuzda söylediniz, küresel boyutta da üzerinde durulması gereken bir konu; onu da vurgulamış olalım.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Kesinlikle.

Sayın Başkanım, şunu ilave etmek isterim: Mesela, ChatGPT'ye sormuşlar, işte "Bir İsrail vatandaşının yaşam hakkı, özgürlük hakkı, bilmem nesi var mı?" Evet, var onların, işte, ulusal egemenlik, bilmem ne falan. "Peki, bir Filistinlinin?" dediğin zaman ChatGPT'nin yanıtında işte, şöyle de böyle de gibi böyle, yuvarlak ifadeler ve aynı duyarlılık ya da aynı şekilde bu da... Neticede, oluşturulan şey aslında bu yapay zekâ aslında organik zekânın bir yansıması, oradaki içselleştirilmiş kabullerin, önyargıların, bakış açılarının, nefret söyleminin yapay zekâyı kodlanması.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yapay zekâ yerine manipüle edilmiş bir uluslararası küresel zekâdan da söz edebiliriz.

Buyurun.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Evet, kesinlikle.

İdari yaptırımların parasal sınırlı olmasına ilişkin bir şey vardı. Tabii ki parasal ya da idari yaptırım olarak para cezasının verilmesinin sembolik bir anlamı var ama tabii ki caydırıcı mı? Mesela, diyelim ki özel hukuk tüzel kişileri açısından koskoca firmalara ya da kamu kurumlarına vermiş olduğumuz yaptırımlar -ki geçen yılın değerlendirme oranında- 141 bin TL, yüksek bir meblağ değil; yasa değişikliğinde buna ilişkin de önerimiz söz konusu, eğer öyle bir gündemi olursa yasama organının da. Bu noktada, gerçekten bunun yetersiz olduğunu söyleyebiliriz ama asıl şey burada, literatürde şöyle bir kavramsallaştırma var: "Name and shame" adlandır ve utandır yani bir kamu kurumu, bir özel hukuk tüzel kişisi kadına yönelik ayrımcılık, cinsiyet temelli ayrımcılık yaptığının adlandırılması ve bunun utandırılmasının manevi etkisinin daha yüksek olduğunu bu anlamda ifade edebilirim. O açıdan, sadece parasal bir şey olarak görmediğimizi de bu vesileyle söyleyeyim.

Başvuruların artması için... "İşkence ve kötü muameleyle ilişkin tespit edilen olgular nelerdir?" şeklinde bir soru vardı. İşkence ve kötü muamele bağlamında Alıkonulma Merkezleri ve Koruma Altına Alınma Merkezlerinden başvuru alıyoruz. Bu bağlamda, Alıkonulma Merkezleri ve Koruma Altına Alınma Merkezlerinde bulunan kadınlardan 400'e yakın başvuru aldık.

Ağız içi arama ve çıplak aramaya yönelik 2024 yılı içerisinde Jandarma personeline bir eğitim gerçekleştirdik, bu eğitimler yıl içerisinde de devam edecek. Çıplak arama ve ağız içi arama hususunda gidilen merkezlerde arama kabinlerinin bulunduğu alanlar detaylı olarak incelenmekte ve tüm mahpusların şikâyetleri dikkate alınmakta ve raporlanmaktadır.

Bu noktada şunu da ifade edeyim, bu ulusal önleme görevimizle de sınırlı değil ama bir soruda vardı, yeri gelmişken söyleyeyim: Kamu kurumları başta olmak üzere yoğun bir şekilde kapsayıcı bir eğitim modülasyonu gerçekleştirdik ve eğitimler veriyoruz, sayısı 2 binleri geçti diye biliyorum. İçişleri Bakanlığı personeli, Sağlık Bakanlığı personeli, Millî Eğitim Bakanlığı personeli başta olmak üzere, yine aynı zamanda Cumhurbaşkanlığı Uzaktan Eğitim Kapısı'nda bir eğitim materyalimizin de olduğunu bu vesileyle ifade etmiş olayım.

Başvuru sayılarının düşüklüğü... Evet, başvurular konusunda sayının artması, farkındalığın artmasıyla doğru orantılı, hepimizin malumu olduğu üzere. Bu noktada, yoğun bir şekilde kamusal görünürlüğümüzü yüksek bir profillemeye üzerinden gerçekleştirme çabası içerisindeyiz. İllerde istişareler, üniversiteler; üniversitede hiçbir konferansı talebini geri çevirmiyorum, az önce de ifade etmiştim üniversitelerle iş birliklerimizin yoğun olduğunu. Barolar Birliğiyle bir protokol imzaladık barolara eğitim vermeye ilgili ve bu noktada, barolara eğitim vermeyi birkaç baroda yine gerçekleştirdik. Bu noktada, avukat meslektaşların Kurumumuza başvuru imkânını, kendi müvekkillerini yönlendirme, bilgilendirme noktasında da... Yoğun bir şekilde eğitimler, çalıştaylar, TİHEK Akademi, farkındalık çalışmaları gibi başvuru sayısının artmasını... Çocuk başvurularını da nisan ayından itibaren alacağımızı bu vesileyle ifade edeyim. Şöylesi bir şey: Hani, rakamsal olarak aslında biraz böyle hak arama kültürünü olanaklı kılacak olan bir çeşitlilik söz konusu, neredeyse 15'e yakın ulusal düzeyde hak arama kurumu var, idari hak arama kurumu var. Bu çeşitlilik içerisinde aslında bir dağınıklık da söz konusu olabiliyor. Tabii ki en yoğun CİMER başvuruları söz konusu. Bu noktada, yani tümüyle bunu bir gerekçe olarak ifade etmiyorum ama bunun da bir etki faktörü olduğunu söylemeliyim, süreç içerisinde de başvuru sayılarının arttığını söyleyebilirim.

"28 Şubatla ilgili olarak başvurular oluyor mu?" Evet, bu noktada biz bir rapor yayımladık; bu, gerçekten Türkiye'de Türk siyasi tarihinin bir kara lekesi. Önemli bir şey ama hani, biraz iddialı olacak, gerçekten en içerikli rapor olduğunu söylesem bilmiyorum biraz abartı olmuş olur mu? Çünkü bütün raporlamaları ve diğer çalışmaları da... Güzel çalışmalar da var. Bu noktada, özellikle mağduriyeti hâlâ devam etmekte olan, ne bileyim, işten çıkarılmış olan, özlük haklarıyla ilgili sorunları olan kişiler de bu vesileyle bize ulaştı. Biz, bu noktada yasama organımıza, hatta bazı sayın vekillerimize de bu mağduriyetin giderilmesi noktasında bu talepleri ilettiğimizi ifade edeyim.

Mesela şunu söyleyeyim: Deprem sonrasında Eskişehir'de bir kızımızın bir özel okula başörtülü olduğu için kaydının yapılmadığını... Buna ilişkin savcılık da harekete geçti ama savcılık bir şey yapmadı, daha doğrusu yargıya intikal etmedi. Biz bir karar verdik, bir ihlal kararı verdik. Buna benzer, buna mümasil başkaca kararlarımız var. Bu da ayrımcılık temellerinden bir tanesi; dinî inanç, siyasi görüş ve bu noktada da vermiş olduğumuz kararlar var. Mesela, bir belediyenin siyasi görüşünden ötürü -belediyenin adını vermeyeyim- yol hizmetini onun evinin önüne kadar getiriyor, gerisini asfaltlamıyor. Buna ilişkin vermiş olduğumuz bir ihlal kararımız da var. Bu noktada, özellikle bu 28 Şubat Raporu sonrasında ilgili mağdur kişilerden, yurttaşlarımızdan da arayıp rapora ilişkin teşekkürlerini ve takdirlere ilettiklerini bu vesileyle tekrar ifade edeyim.

Bir diğer konu, vatandaşlarımızın farkındalığını artırma noktasında da ifade ettik, parasal yaptırım yeterli mi? Tabii ki yeterli değil ama dediğim gibi, temel ilke bu noktada "adlandır, utandır" ilkesi çerçevesinde. Bu parasal yaptırımın da malumunuz olduğu üzere Hazineye aktarıldığını ifade edeyim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bu ilke "adlandır, utandır" mı olmalı "yaftala, utandır" mı olmalı? Yani neyi, nerede kullandığımıza göre ikisi de mi geçerli?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Yaftalama burada psikolojik ya da düşünsel süreçler açısından bir etiketleme, olmayanı izafe etme gibi bir refleksi içerdiği için sadece durumu tespit ediyoruz, adlandırıyoruz "Şu firma, şu kişi bir kadına karşı cinsiyet temelinde ayrımcılık yaparak..."

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yasadaki kavramlara göre adlandırma yapıyorsunuz, evet.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Evet, adlandırma, ifşa. Bir tarafıyla da kamusallaştırıyoruz yani bu ayrımcılık, onun üzerine de utandırma.

"Dijital dünyada ayrımcılık başvurusu var mı?" Dijital şiddetle mücadeleyle ilgili basın açıklamalarımız var ama herhangi bir başvuru söz konusu olmadı. Bu dijital zorbalık bir ayrımcılık komisyonumuzun bir toplantısının konularından bir tanesiydi; akran zorbalığı, dijital zorbalık şeklinde konulardan bir tanesiydi. Buna ilişkin, tabii ki yine -hatta konuşma için hazırlamış olduğum notlarda da vardı- pandemi dönemi ve sonrasında dijital zorbalığa maruz kalan girişimcilerin oranları, sayıları vardı; gerçekten yüksek rakamlar, şimdi hatırlayamayacağım ama notlar arasında var. Bu noktada kadınlara yönelik bu viral şiddetin...

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Başkanım, kusura bakmayın, müdahale edeceğim ama...

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Estağfurullah, lütfen.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Yani özellikle çok güçlenmiş, artık gücün kuvvetin yetmediği sosyal platform var ya, onların yaptıkları bile aslında ortaya çıksa ve onlara da ceza kesebilsek, bilemiyorum, böyle bir yetkiniz olur mu? Mesela Instagram; Diyanet İşleri Başkanımızın hesabını askıya almıştı hatırlarsanız. Sırf, o zaman İsmail Haniye'ye -değil mi- başsağlığı dilediği için. Yani bu tarz...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Dijital Mecralar Komisyonu da galiba bu konuyla ilgili, değil mi?

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Evet.

Yani mesela sizin o anlamda bir yetkiniz olabilir mi? Diyelim ki ben böyle bir paylaşım yaptım ve benim hesabımı askıya aldılar. Burada gerçekten ayrımcı bir durum yaşadığımı dile getirdim ve size başvuruda bulundum. Diyelim ki siz de haksız buldunuz, yaptığınız incelemede bunu gördünüz. Böyle bir kuruma yani sosyal platformlara ceza kesme şeyiniz olabiliyor mu, böyle bir yetkiniz var mı?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Sayın Üyem, ayrımcılık yasağı kapsamında, ifade ettiğiniz şey ifade özgürlüğü kapsamında ise insan hakları meselesi ama ne bileyim, hizmetin alımı, işte, askıya almasıyla o hizmetten aslında sizi yararlandırmıyor, bir hizmet ilişkisi söz konusu. Başvuru yapılabilir, çünkü orada o internet hizmetini ya da işte veri tabanı hizmetinin sunumunda bir hizmet kısıtı ya da bir engelleme durumu söz konusu. Makul bir gerekçesi -biz kararlarımızda da o çerçevede temellendiriyoruz- orantılılık, makullük ilkesi çerçevesinde varsa hizmetle ilgili ihlal kararı verebiliyoruz. Mesela, Trendyol kararımız var, Gazze'yle ilgili vermiş olduğumuz -medyada aslında epey şey yaptı- bir ihlal kararımız söz konusu. O açıdan, bu noktada -özellikle siz ifade edince aklıma geldi- mesela nefret söylemi nitelikli, içerikli şeyler kanunumuz da yok. Aslında buna ilişkin bir iki tespit kararımız olmuştur, o da yargıdan döndü. Yani, mesela, orada bir ayrımcılık yasağı ihlali yok ama köşe yazısında bir kitleyi ayrıştırmış, nefret söylemi ifadesi var. Bu noktada, iki defa yargıdan döndü. Verilen karar, hizmet ilişkisi olmadığı için ihlal kararının yerinde olmadığı ya da iptaline hükmetti mahkeme fakat yeni yasa noktasında, 6701 sayılı Kanun'unda, özellikle Paris Prensiplerine uyumluluk ve A statüsünde akredite olabilmek adına çalışmalarımız var; Bakanımıza konuyu arz ettik, takip ediliyor. Eğer o noktada olursa mesela önerilerden bir tanesi de nefret söyleminin de izlenmesi, incelenmesi ve karara bağlanması. Bunun da ihlal çerçevesinde, ayrımcılık hukuku çerçevesinde incelenmesi yönünde bir öngörümüz, bir yaklaşımımız söz konusu. Ama ona ilişkin şöyle bir yöntem geliştirdik: Bu tür durumlarda belki dikkatinizi çekmiş olabilir, yoğun bir şekilde, hemen anında ona ilişkin bir basın açıklaması yapıyoruz. Mesela Mustafa Keskin diye bir arkadaşımız var, İstanbul 1 no.lu Barosunda Engelli Hakları Komisyonu Başkanı; onun sosyal medyadan duyurduğu birtakım ayrımcılıklarla ilgili, böyle bir iki şeyi olmuştur, onlara ilişkin resen inceleme yetkimiz çerçevesinde harekete geçiyoruz. İslam düşmanlığı için rapor hazırlamamız, İslamofobi'yle ilgili bir rapor hazırlığımız devam ediyor. Nefret söylemiyle mücadele için basın açıklamalarımızı peşi sıra gerçekleştiriyoruz, yapıyoruz.

Bundan sonraki sorumuz: Kanun, toplumsal şiddet... Kıymetli hazırun, sayın üyelerimiz; şiddet konusunda perspektif itibarıyla az önce de ifade ettiğim, girizgâhta da ifade ettiğim üzere daha kuşatıcı, daha kapsamlı, sadece kaba şiddet anlamında ya da Chul Han'a atıfla, yine egemenlik toplumunun yaratmış olduğu -o "kan toplumu" diyor- çıplak şiddetle değil; bu bir anlamda - az önce sayın üyemiz, siz mi ifade etmiştiniz- ne bileyim, eril şiddet ya da işte başkaca güç ilişkileri, otorite ilişkileri üzerinden üretilen şiddet değil; yatay anlamda da akranlar düzeyinde de şiddetin ortaya çıktığını görüyoruz, illa bir güç ilişkisinin oluşması gerekmiyor. O noktada perspektifimiz, ifade ettiğim üzere, mesela algoritmik ayrımcılık; belki çok akla gelebilecek bir şey değil, belki dünyada birkaç tane... Mesela Danimarka Ulusal İnsan Hakları Enstitüsünün çalışması var. Bu noktada ender ulusal insan hakları kurumlarından bir tanesiyiz, onun için perspektifimizin daha geniş olduğunu ifade edeyim.

Veri toplama, izleme raporu konusunda şunu söyleyeyim, herhâlde paylaşmadım: Mesela mobbing anketi gerçekleştirdik ilk kez kamu kurumları ve belediyelerde ve burada acaba 5 bin kişi falan olur mu diye öngörürken 130 bin, 140 binlere ulaşan, balığ olan anketler dolduruldu ve onun raporlanması tamamlanmak üzere. Bu da önemli bir şey. Katılıyorum izleme açısından veri toplamanın gerekliliğine.

Davaya müdahillik. İrlanda örneğini özellikle onun için ifade etmiştim, bir "intervention" yetkisi; "amicus curiae" ilkesi çerçevesinde mahkeme dostu olmak, bunlar gerçekten önemli yetkiler ulusal insan hakları kurumları adına. Aslında az önce de söylemiştim, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun yasa koyucunun da öngörüsü çerçevesinde hak, daha doğrusu yetki alanları itibarıyla çeşitli ve zengin olduğunu ifade edebilirim ama bu yetki yasada söz konusu değil, davaların takibi söz konusu değil. Yasada şöyle açık bir hüküm var: Yargısal alana intikal eden ya da yargısal süreçlerde devam eden konulara ilişkin herhangi bir kurumsal yetkimizin yasayla açık bir şekilde, yasaklayıcı hükümlerle, düzenlemeyle olmadığını söyleyebilirim.

Şiddet verileri tutuyor muyuz? Bu noktada bize gelen başvurularla ilgili olarak, başvurularda eğer söz konusuysa, kendi başvurularımızın alt kırılımlarını, hangi temele dayalı olduğunu, hangi gerekçeyle ne kararları verdiğimizizi -ki paylaştığımız bilgi notlarında da var gerekçelerimiz ayrımcılık kararlarında- söyleyebilirim.

Cinsiyet temelli ayrımcılığa ilişkin kararlar var, gebelik, annelik, süt iznine ilişkin bir kararımız var; cinsiyet nedeniyle mobbing kararlarımız var mesela. Burada da şöyle bir şey oluyor: Mobbing kafa karıştırıcı bir şey, malumunuz olduğu üzere, yargısal içtihat süreçlerinde aslında türedi bir alan, 2010'lar diye hatırlıyorum. Şimdi, bu noktada bize mesela ayrımcılık başvurusu geliyor. Mobbing -bizde- iş yerinde yıldırma, bir ayrımcılık türü. Şimdi geliyor başvuru, mobbing olgusal olarak var yani hadise olarak var fakat bunun bir temele dayalı olarak ortaya çıkması lazım; kişinin renginden, yaşından, servet durumundan, medeni hâlden ötürü, işte, bekâr olduğu için iş yerinde mobbinge uğraması ya da kadın olduğu için uğraması gibi. Bu noktada ön inceleme birimimiz tabii, bu safahatlarıyla şey yapıyor, yoksa göz ardı edildiğinden değil. Bu noktada, mobbing ayrımcılık türünde cinsiyet temelli ayrımcılık kararımızın da olduğunu söyleyebilirim.

Bir diğer konu, LGBTİ bireylerle ilgili bir soru vardı. Az önce de söyledim, bu noktada kanunun literal anlamda öngördüğü çerçevede cinsiyet temelinde ayrımcılık temelleri kanun koyucunun, yasama organının takdiri çerçevesinde görev ve yetki alanımızın belirlendiğini söyleyebilirim. Literatürde tabii ki başka ulusal insan hakları kurumlarında birçok konu olabiliyor, saç renginden bilmem nesine kadar, sadece kişinin etnik kökeni değil, işte, soyağacına varıncaya kadar farklı ayrımcılık türlerinin de

şey olabileceği... Fakat kanun koyucunun belirlemiş olduğu 15 temel sınır çerçevesinde biz başvurularımızı alıp kararlarımızı veriyoruz.

Cezaevlerinde ŞÖNİM'ler, izleme kurulu, hapishanelerde çıplak arama... ŞÖNİM'lerin ziyaret edilmesi hususunu yeniden değerlendireceğiz ve Aile Bakanlığıyla iletişime tekrar geçeceğiz. Malumunuz olduğu üzere bu merkezler gizli, adresleri gizli, bu noktada bir güvenlik açığı oluşmaması için... Çünkü biz ziyaretlerimizin yüzde 90'ını habersiz gerçekleştiriyoruz. O açıdan, oradaki mağdur kitle ya da kadınlar açısından bir güvenlik açığı oluşmaması için Aile Bakanlığı güvenlik endişesiyle bunları şey yapmak istemiyor. İzleme kapsamında değil ama tabii ki bunların da bizim ilgili sözleşme, OPCAT çerçevesinde denetim şeyimiz söz konusu. ŞÖNİM ziyaret planlamasına dâhil ettik, bu var ama Aile Bakanlığı merkezlerinin gizliliği ve adreslerin gizliliği çerçevesinde bu noktada hareket edemediğimizi ifade edeyim. Sözleşmelerle ilgili, uluslararası sözleşmelerin tabii ki bunların uygulanması ve ilgili komitelere ülke raporlarına da katkı sunuyoruz, biz kendi özel raporumuzu da ilave raporumuzu da tabiri caizse gölge raporumuzu da sunduğumuzu ifade edeyim.

Kıymetli hazırım, İstanbul Sözleşmesi konusunda, malumunuz olduğu üzere, bu noktada sözleşmelerin takip edilmesi, izlenmesi, uygulanmasının izlenmesi bir kurumsal yükümlülüğümüz. Bu noktada, burada kurumsal perspektif ya da bakış açısını paylaşmak adına söylüyorum; çekilmiş olmanın yarattığı, bunun politik zeminde tartışması bir tarafa fakat buna ilişkin biz takibimizde, 6284 sayılı Kanun'un -ki uygulamaya medar olan şey sözleşmelerin kendisi değil, Anayasa madde 90'ın farkında olarak bunu ifade ediyorum- uygulamaya medar olan şey ilgili hukuki deliller, başta Anayasa, yasa normlar piramidi hiyerarşisi çerçevesinde uygulamaya medar olduğunu ifade edebiliriz. Bu noktada zaman zaman il istişare toplantılarında öneriler, teklifler, yorumlar geldiği takdirde bunları da dolaysız bir biçimde aktarıyoruz, önerileri raporlarımıza dercediyoruz, yıllık raporlar başta olmak üzere bütün raporlamalarımıza mutlak surette veri temelli, literatür temelli ve almış olduğumuz istişari görüşler temelli yapıyoruz; masabaşı bir raporlama asla yapmıyoruz.

Bir diğer şey, CEDAW 8. Ülke Ara Raporu'na katkı sunduk, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bu noktada ilettik sunmuş olduğumuz katkımızı. İstişare toplantılarımızın ara raporda kurumumuza ilişkin tespitlerde vermiş olduğumuz, yapmış olduğumuz çalışmalara ilişkin, özellikle istişare toplantılarına ilişkin pozitif olumlu bir değerlendirmenin de olduğunu söyleyebilirim.

6284 sayılı Kanun'a dair bir izleme durumu söz konusu mu? Ancak bunu -az önce de söylemiştim- bu noktada, Ayrımcılık Komisyonu toplantılarında buna ilişkin geri dönüşler ya da ilgili paydaşların katkılarını aldığımızı, bunu müzakere ettiğimizi, takip ettiğimizi söyleyebilirim.

Bir diğer konu ziyaretlerle ilgiliydi, bunun cevabını vermiştik.

"Ayrımcılık konuları nelerdir?" diye bir soru vardı. Bu konuda şunu söyleyebilirim: Temelleri sıraladım kayda girmesi açısından, 15 temel ama hizmet alanları itibarıyla yasa koyucu herhangi bir sınırlama yapmamış durumda, bunu da zikretmiştim aslında. İşte, her türlü hizmet olabilir; turizm, adalet, bilmem ne şeklinde ifade edebiliriz.

Başvuru sayısının azlığına ilişkin tespitimi sizlerle de paylaşmıştım. Bu noktada kurumsal tanınırlığın artışıyla orantılı olduğunu ve bu noktada kurumsal yoğun bir çaba ve girişim içerisinde olduğumuzu söylemiştim. Sadece bu noktada "Kamu kurumlarına eğitim var mı?" Bu noktada kamu kurumlarına MEB, Ulaştırma Bakanlığı mesela şey yapmıştım, Ankara Barosu; 1 No.lu Baro, 2 No.lu Baro... Önümüzdeki hafta yine bir eğitim programımız söz konusu olacak avukatlara. Bu noktada yoğun bir şekilde Maltepe Üniversitesiyle iş birliği hâlinde bir on-line eğitim modülümüz var ve eğitimlerimizi sürdürdüğümüzü bu şekilde ifade edeyim.

Evet, başka diğer soru...

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Başka iş birliği yaptığınız üniversiteler var mı? Maltepe var...

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Eğitim konusunda Ankara Üniversitesiyle yoğun çalışıyoruz. Klinikler konusunda deprem sonrasında mesela bir deprem kliniği oluşturduk. O, Ankara Hukuk Fakültesinde, malumunuzdur, orada klinik çalışmaları yapılıyor ve ortaklaşa üniversiteyle şeyimiz var. Ama dediğim gibi eğitim konusunda Maltepe Üniversitesiyle yoğun bir şey hâlinde çalışıyoruz. Diğer üniversitelerle, Hacettepe Üniversitesi burada listesi var ama detaylı vaktinizi almak istemiyorum.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Yok, kadına karşı şiddetle mücadele konusunda olanları sormuştum.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Evet, daha özeldir Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesiyle ortak çalışmalarımız var, onların yürüttükleri çalışma ve projelere katkı sunuyorum. En son yine onların gerçekleştirdiği, afet dönemlerinde kadınların adalete erişimiyle ilgili gerçekleştirilen ulusal, anlamlı bir etkinlik vardı. Oraya da katkı ve katılım sağladığımızı ifade edeyim.

KDK'yle farklar... Buna da kısmen değinmiştim. Birincisi, kamu otoritesiyle, kamu idaresiyle birey arasındaki, yurttaş arasındaki idarenin hizmetlerinden kaynaklı eksiklikler, kusurlar, hakkaniyete dayalı olmayan şeylere ilişkin başvuru alıyor ve tek yaptırım niteliği itibarıyla de tavsiye kararı veriyor. Bu noktada bizim, az önce de söyledim, iki alanda başvuru alıyoruz. Ulusal önleme yetkisi görevi tümüyle bizim uhdemizde; Ayrımcılık, Eşitlik Kurumu tamamıyla bizim uhdemizde ve yaptırım boyutuna da değinmiştim zaten, o açıdan farklılığın olduğunu söyleyebilirim. Bazı ülke örneklerinde bütünlük yapı var, daha doğrusu ombudsmanlık ile insan hakları kurumları, bazı ülkelerde mesela ben yine ona literatürde rastlamıştım, mesela Litvanya'da parlamento ombudsmanlığı ayrı, kadın hakları ombudsmanlığı ayrı gibi. Fakat genel trendin daha kamusal, bütünlüklü bir profil oluşması. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun da bu kurumsal profile, bütünlüklü profile uygun bir yapılanma olduğunu söyleyebilirim.

Akran kurumlarla çalışma ziyaretleri... Evet, gerçekleştiriyoruz. Bunu söyleyememişim, GANHRI'nin global ölçekte bir network olduğunu ifade etmişim. Bir de ENNHRI var, dört bölge, dünyada küresel ölçekte. ENNHRI Avrupa Ulusal İnsan Hakları Kurumları Ağı'nın bir üyesiyiz, orada aktif bir şekilde ilgili komitelerde çalışma gruplarında, yapay zekâ çalışma grubu bunlardan bir tanesi, aktif görev alıyor arkadaşlarımız. Buranın üyesiyiz fakat şöyle bir şey var, bunu da bu vesileyle sizlerin de takdirlerinize arz etmek istiyorum, yasa değişikliği, bu noktadaki şeyimizi de tekrar ilginize arz etmek babında: A statüsünde akredite olmanın getirdiği birtakım avantajlar var. Mesela, diyelim ki ENNHRI işte genel kuruldaki seçim hakkı, oy hakkı gibi, aday olma gibi haklara

sahip olamıyorsunuz, A statüsünde olmazsanız. İki statü var; B statüsü ve A statüsü. Bu noktada bir Paris Prensipleri'ne uyumluluk çerçevesinde alt komitenin önermiş olduğu yasa değişikliklerini biz gündeme taşımaya çalışıyoruz. Bu noktada, kıymetli katkılarınız, destekleriniz için şimdiden müteşekkirdim olduğumu arz etmek isterim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ne yapabiliriz biz o konuda Sayın Başkanım? Yani Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak katkımız ne olacaksa onu net olarak söyleyin, biz de onu düşünelim; uluslararası alan ayrı, burası ayrı. Mesela, ne yapabiliriz biz?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Bu noktada, kısa bir sürede bir çalışma gerçekleştirdik, Bakanlığımız ve mevzuat birimine havale edildi, bazı komisyon başkanlarımızla görüştüm. Bu noktada, bakanlarımızla, mesela Dışişleri Bakanımıza... İşin tabii, dışişleri anlamıyla o boyutu da var, oraya da ilettik.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sonuç olarak sizin uluslararası platformda söz sahibi olabilmeniz için bir düzenleme mi yapılması gerekiyor?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Evet, bir düzenlemenin olması gerekiyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tamam, yapalım.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Yasal düzenlemeye ihtiyaç var.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - İhtiyaç var.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tamam, onu konuşalım, ayrıca yapalım.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Yani çok geniş de bir paket değil Sayın Başkanım, hani 5-6 maddelik bir değişiklik... Çünkü orada getirilen, bize sunmuş oldukları öneriler, tavsiyeler; bir, Paris Prensipleri doğrultusunda şu, şu, şu yasal değişikliklerin yapılması, bir de 2022'de uluslararası iş birliklerinin artırılması. Bu noktada, gerçekten -hani tevazu sınırlarını da çok aşmak istemiyorum ama- ciddi anlamda hem network olarak hem katkı ve katılım olarak kapasite geliştiriyoruz. Mesela, Ukrayna Ombudsmanlığı, Gürcistan Ombudsmanlığı, Azerbaycan Ombudsmanlığı, Makedonya, Vietnam, Katar, Azerbaycan Ombudsmanlıkları ya da ulusal insan hakları kurumlarıyla iş birliğimiz var. Mesela, ortaklaşa ulusal önleme ziyaretleri gerçekleştiriyoruz; Gürcistan'a gidiyoruz, oradaki hapishaneleri ziyaret gibi. Bu noktada, kapasite artırımına gitmek istiyoruz.

Dünyada son güncel veri 118 ulusal insan hakları kurumu var, 91'i A statüsüne, 27'si B statüsüne sahip. Bu veriyi de bilgiyi de sizlerle paylaşmış olayım.

Evet, önceki 3315 sayılı Araştırma Komisyonunun tavsiyelerini daha önce zikretmiştim, dikkatle onları da inceledik. Bu noktada, özellikle farkındalık artırıcı, bilinç artırıcı, kapasite artırıcı iki ana başlıkta aslında öneriler vardı, bu akreditasyon süreci de bu kapasite artırımı noktasında önemli.

Kurumun personel sayısına da işaret etmek istiyorum. Kurumumuza zatiyelerinizi, sizleri de bu vesileyle davet etmiş olalım. Kızılay'da Yüksel Caddesi'nde iki binadayız ve bu süre zarfında, yaklaşık üç yıllık süre zarfında kurum kapasitesini yüzde 60-70 oranında artırdığımızı söyleyebilirim. 200'ü aşan 210'larda bir sayıda personelimiz var ve yaklaşık bunların 93'ü ya da 95'i alanında uzman insan hakları ve eşitlik uzmanı ve uzman yardımcısı olarak görev yapmakta.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - İlave uzman sıkıntınız mı var?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Yok, artırıyoruz sayıyı sürekli ve buna ilişkin önümüzdeki yakın vadede de yine uzman yardımcısı alacağız. Çünkü şöyle bir şey, bunu da bu vesileyle tekrar ifade edeyim: Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme çerçevesinde kurumumuz Aile Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığının koordinasyonu çerçevesinde ulusal izleme, ulusal önleme görevine benzer, mümasil bir şekilde tayin edildi, belirlendi ve ilgili komiteye kurumumuzun adı iletilti. İlgili komitenin "web" sayfasında da kurumumuz izleme organı. Bu da yeni bir kapasite geliştirmeyi gerekli kılıyor, onun için bu noktada taleplerimizi, hem bütçesel taleplerimizi hem personel taleplerimizi ilgili idari birimlere ilettiğimizi bu vesileyle ifade edeyim.

Çocuk evliliği konusu da gerçekten hassasiyetle üzerinde durduğumuz bir konu çünkü kadına yönelik şiddetin görünen, daha doğrusu forma, içeriğe büründüğü fazlardan bir tanesini oluşturuyor. Bu noktadaki hassasiyetimiz kurumsal anlamda çok yüksek, bütün raporlarımızda neredeyse insan hakları ve ayrımcılık raporlarında buna ilişkin tespitlerimizi, bunu ortaya çıkaran, doğuran işte, kimi zaman istihdam, kimi zaman başkaca faktörler, eğitim süreçleri, eğitim süreçlerinin inkitaya uğraması gibi, eğitim hakkı, işte pandeminin yarattığı durumlar gibi buna ilişkin de raporlamalarımız var ve etkinliklerimizin, panellerimizin gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz.

İhtisaslaştırılmış çocukevleri sitelerinde, cinsel suç mağduru çocukların barındırıldığı sitelere özellikle bayram şeylerinin dışında da ziyaretlerimiz gerçekleşiyor ama onun dışında ulusal önleme görevimiz çerçevesinde ziyaretlerimizi gerçekleştiriyoruz. Bu noktada hem bir duyarlılık hem bir farkındalık yaratma adına bunu önemsiyoruz.

Özellikle İnsan Ticaretiyle Mücadele Eylem Planı'nın izlenmesi görevi de -az önce söylemiştim- tevdi edilmişti. Bu noktada da özellikle çocukların, kız çocuklarının istismarı, cinsel sömürü konusu olması konusunda da ilgili raporumuz yine kamuoyuyla paylaşılmış durumda; orada da tespitlerimizin, önerilerimizin, tavsiyelerimizin olduğunu söyleyebiliriz.

Başvuru sayısının artırılması için farkındalık demiştik... Gaziantep bürosuyla, özellikle -az önce söyledim- bu noktada da -mobil- orada yerelden başvuru alınması konusunda da girişimlerimizin olduğunu söyleyebilirim.

Atladığımız soru oldu mu bilmiyorum, çabuk bitti gibi geldi.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Galiba, yanıtladınız ama...

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Ben şeyi merak ediyorum, sivil toplumla iletişiminiz var mı? Yani onlardan, içinden de bilgi alıyor musunuz? Mesela, Kadının İnsan Hakları Derneği var ya da Eşit Haklar İçin İzleme Derneği var, onların size dair önerileri de var, iletişim hâlinde misiniz?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - İletişim hâlindeyiz hatta yapmış olduğumuz bu komisyonda, Ayrımcılık Komisyonunda herhangi bir rezervasyon olmaksızın ilgili alanda aktivizm yapan bütün sivil

toplum örgütlerini geniş paydaşlık ilkesi çerçevesinde komisyona davet ediyoruz, katılıp katılmamak kendi takdirleri. Mesela, hazırladığımız yıllık insan hakları ihlalleri raporlarında -isimlerini sıralamayayım ama- bildiğimiz, yıllardır aktivizm yapan, insan hakları aktivizmi yapan, mahkûm haklarına ilişkin aktivizm yapan sivil toplum örgütlerimize mutlaka veri almak, tespitlerini almak için yazıyoruz. Hepsi kayıtlı, hepsi raporlarda eğer bilgi, veri akışı olursa, paylaşırsa bu gerçekleşecek.

Ondan sonra, bu yıl, mesela ulusal önleme bağlamında bir fon tahsis edildi; bu özellikle CPT ve SPT'nin ziyareti sonrasında, onların tespitleri doğrultusunda, özellikle bu alanda iştilgal eden sivil toplum örgütleriyle temas noktasında bir fon talebimiz oldu, onlar da karşılandı. Bu doğrultuda, ulusal önleme bağlamında 2 defa STK temsilcileriyle görüşme gerçekleştirdik. Yine, dediğim gibi, bu noktada herhangi bir rezervasyonumuz yok çünkü biz görev olarak köprü vazifesi gördüğümüz için o bilgileri, verileri hem uluslararası komitelerde hem ulusal ölçekte yansıtmayı, aksettirmeyi önemsiyoruz. Bu STK temsilcileriyle görüşmeler, bu toplantının... Bu fonla oluşturduğumuz sistematik, aslında yılda 2 defa sivil toplum örgütleriyle görüş alışverişi... İşte, Türkiye Barolar Birliğinden var hem geri gönderme merkezi hem cezaevleri...

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Kadına karşı şiddetle mücadelede çalışan kadın örgütleri de var mı?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - O ulusal önleme çerçevesinde değil ama Ayrımcılık Komisyonuna kesinlikle davet ediyoruz. O noktada, sivil toplum örgütlerinin listesini de "web" sayfamızda paylaşıyoruz, onların görüşlerini de bütün kamuoyuyla paylaşıyoruz.

Bu kadına yönelik şiddet konusunda özellikle uluslararası kuruluşlardan UN Women'la etkin bir şekilde çalışıyoruz. Hem yapmış olduğumuz faaliyetlere katkı alma hem de o noktada, raporlama noktasında katkılarını alıyoruz. UNICEF'i ifade etmişim. Mesela çocuk dostu bir raporlamanın yapılmasını yakın vadeli bir hedef olarak ortaya koyduk. Özellikle bu noktada UNICEF'in uzman ekibinden destek aldık, oryantasyon eğitimi gerçekleştirdik uzman ve uzman yardımcılarımıza. Bu istihdam konusunda ILO'yla da yine bir temasımız gerçekleşti.

Bir de IOM'in vaka yönetimi ekibiyle Gaziantep'te kadın odaklı bir çalışma için girişimde bulduk, hatta bazılarıyla protokol hazırlığımız da devam ediyor; taslağı ilettik galiba, onu söyleyebiliriz.

Bir diğeri, ilk kez gerçekleştireceğimiz mahallî idarelerle, Gaziantep'te Şahinbey Belediyesiyle protokol şu anda teati aşamasında, sonuçlanmadı ama orada kadın çalışanlara yönelik olarak özellikle ayrımcılığa maruziyet noktasında bir eğitim programı geliştiriyoruz, çalışmamız hazır bizim. İş birliği protokolü gerçekleştikten sonra, bu noktada ilk mahallî idarelerle somut bir şeyimiz, eğitim programımız gerçekleşmiş olacak.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Özbudun Hocamın bir sorusu var galiba, söz istedi.

Buyurun Hocam.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Sorudan ziyade kayıtlara geçmesinde yarar gördüğüm bir hususu izninizle belirtmek istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Estağfurullah, buyurun.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - 2010 Anayasa değişikliğiyle Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu kuruldu; 2012'den itibaren de görev yapıyor, bugüne kadar hiç kadın Başkanı olmadı ve üye kompozisyonuna baktığımızda 6 kişiden oluşuyor; bir tek Fatma Benli var -ki benim değerli bir meslektaşım, biz Türkiye İnsan Hakları Kurumunda birlikte çalışmıştık- geri kalan 5 üye erkek.

Şimdi, gene, insan haklarıyla alakalı bir başka kurum: Anayasa Mahkemesi, 15 üyesi var, içinde 1 kadın yok.

Sizin Kurumunuza bakıyorum, sizin Kurumunuzda 1 kadın yardımcınız var, gerisi erkek.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bizi de söyleyin Hocam, bizim Komisyonu da söyleyin.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Şimdi, olgular kadar algılar da önemli. Yani, mesela, biliyorsunuz, Avrupa'daki birçok kurumda bu sayısal dağılıma ehemmiyet verildiği için Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesindeki temsilcisi bir bayan hukukçu, o da benim değerli bir meslektaşım.

Şimdi, bunun kayıtlara geçmesi gerekiyor çünkü bütün bu kurumlar aslında aynı anda hem kadınların hem erkeklerin ihlal edilen haklarını denetliyorlar ve karar veriyorlar. Dolayısıyla, ben bunun kayıtlara geçmesini istedim. Türkiye'de çok değerli, alanında hakkaniyetli ve hukuka uygun karar vereceğine güvendiğimiz kadın meslektaşlarımız var. Sizin şahsınızı tenzih ederek söylüyorum Hocam, lütfen üzerinize alınmayın, gayet etkin olarak görev yapıyor Kurumunuz ama bunu bir temenni olarak düşünelim. Mesela, ben sizin Kurumunuza bu sebeple müracaat etseydim "Türkiye'de insan haklarını korumaya matuf olarak kurulmuş kurumlarda kadının temsili tatminkâr değildir. Bunun için gerekli tedbirlerin alınmasını talep ediyorum." diye nasıl bir raporlama yapacaktınız?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Deneyelim Hocam.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Deneyeyim mi?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun Sayın Başkan.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Saygıdeğer Hocam, teşekkür ediyorum.

Bu bizim alt komiteye önce evraklarımızı teslim ettik, niyet beyanımızı sunduk akreditasyon için, sonrasında da mülakata çağırıyorlar. Doçentlik mülakatı sonrasında ilk mülakatımdı herhâlde. Ondan sonra mülakatta da dile getirdiler, "Cinsiyet temelli bir eşitlik durumu Eşitlik Kurumunda söz konusu değil. Üye sayınızda 11'e karşı 2 kadın üyeniz var." dediler saygıdeğer hocamın da ifade ettiği üzere. Ben de şöyle bir olgusal şeyi ifade ettim tabii ki hak vererek: İşte o dönem 10 koordinatörümüz vardı, 7'si kadındı. Şimdi, biraz değişti koordinatör sayımız. Koordinatörümüz Ayrımcılık Birimi Koordinatörü Gizem Hanım -yenice, belki altı ay falan oldu- uzman oldu. Biz buna fiilen hem görünürlükte dikkat ediyoruz, yaptığımız bütün etkinliklerde mutlak surette kadın-erkek eşitlik dengesini mutlaka dikkate alıyoruz ama yeterli mi? Değil. Tabii ki hocamın endişesine aynen katılıyorum. Orada da akreditasyon açısından da bir öneri yani cinsiyet eşitliğinin yasal bir güvence altına alınması noktasında bir tavsiye var, buna ben de aynen katılıyorum.

Uzman ve uzman yardımcılarımız bizim elimiz ayağımız, her şeyimiz. Oradaki oranı sizlerle paylaşayım: 53 kadın, 29 erkek.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Nerede bu?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Bizim Kurumumuzda Saygıdeğer Hocam.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Uzmanlar.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Uzman ve uzman yardımcılar.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Zaten buradaki ekibiniz de güzel, onun farkındayım ama bu temenniye siz de kabul ediyorsunuz.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Kesinlikle kabul ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ben de bir ekleme yapayım izninizle.

Tabii, kıyaslama olmadan gerçeğe ulaşmak zor oluyor. Dünyaya baktığımız zaman küresel boyutta mesela, kendisine "süper devlet" diyen Amerika'ya bakıyoruz, kadın Başkan adayları oldu ama hiç kadın Başkan olmadı Amerika'da ama Türkiye'de bir kadın Başbakan gördük değil mi? Tansu Hanım Başbakanlık yaptı.

Şimdi, az önce soru üzerine de Kayıhan Vekilimizin sorusu üzerine de yanıt verdiniz yani "eşitlik ve hakkaniyet" "eşitlik ve adalet" kavramları birbirinden farklı. Bazen eşitlik, adaletsizliğe yol açabilir. Mesela "İnsanlar eşittir, 15 yaşındaki bir genç ile 30 yaşındaki bir sporcu aynı ağırlığı kaldıracak." dersek olmaz değil mi? Şartlara göre düzenlemeler yapılıyor, adaletsiz olur bazı eşitlemeler. Eşitlikten ne kastettiğimizi aslında biliyoruz yani yasa önünde kadınlar da ayrımcılığa uğramasın, toplum önünde de toplumsal görevlerde de ayrımcılığa uğramasın. Onları anlıyoruz hepimiz, biliyoruz, kabul ediyoruz ve destekliyoruz ama şimdi Özbudun Hocamın söylediği gibi kadın olması nedeniyle bu işler engelleniyorsa -zaten bizim Komisyonumuzun da araştırma, inceleme, uyarma ve çözme görevi var- buna dikkat etmemiz gerekiyor ama liyakat de önemli değil mi, ehline vermek gerekir.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Ama Türkiye'de liyakatlı kadınlar var bu anlamda.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tabii, tabii, önlerinin açılması lazım.

Mesela, ben "Özbudun Hocam kadın olduğu için profesör oldu, ben de hukukçu olmak istiyorum ama erkek olduğum için olamıyorum." desem ne olur değil mi? Şimdi, sözlerden çok gerçeklere bakmamız gerekir. Çok başarılı bir profesör, rahmetli eşi de öyleydi.

Şimdi, algılar ve olgulardan da söz ettik, dün de söz edildi. "Algılar yoktur, olgular vardır." dedi bir üyemiz; ben sonra baktım, Nietzsche'ye ait bir sözmüş, filozofa ait. Hepsi var, algılar da var, olgular da var ama artık günümüzde algılar olguların önüne geçmiş vaziyette yani siz sembolik etkileşimle bir gerçeği yok edebiliyorsunuz, olanı olmamış, olmamış olmuştuk gibi gösterebiliyorsunuz. Sembolik etkileşim, simgesel etkileşim çok önemli; liyakate vurgu yapmaya çalıştım.

Özbudun Hocam, itirazınız varsa buyurun.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Şöyle: Sayın Başkanımız benim önerimi ve temennimi kabul etti.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tabii, tabii, biz de destekliyoruz.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Bu açıklamalarınızdan sizin etmediğiniz sonucunu çıkarmıyorum ben, çıkarmak istemiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tabii ki, öyle bir ses tonuyla söylerseniz de asla itiraz edemeyiz.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Tabii ki.

Bir hususa işaret edeyim, belki hep birlikte bunu araştırabiliriz. 2010 yılında Anayasa'ya bir hüküm eklendi; kadınlar da dâhil olmak üzere dezavantajlı gruplar lehine pozitif ayrımcılık kuralı. Acaba, kadınlarla ilgili olarak ne kadar yasal düzenleme yapıldı? Mesela, cumhuriyetin kuruluşundan beri Türkiye'de aslında uygulamada var bu yönde kanunlar. Şimdi -hocamız da bilir-örneğin, emeklilikle ilgili, hizmet akdiyle çalışanlar bakımından erkekler daha çok iş günü çalıştıktan sonra emekliliğe hak kazanırken kadınlar daha az iş günüyle çalıştıktan sonra emekliliğe hak kazanıyor veya çalışmayan bir kadın babası vefat ettiğinde onun emekli maaşını alabiliyor ama erkek çocuk alamıyor 25 yaşından sonra; bunlar hep öteden beri var olan kurallarımız. Bu Anayasa değişikliği kabul edildikten sonra kadınlar lehine pozitif ayrımcılık sağlayan düzenlemeler oldu mu? Belki siz de bunu araştırabilirsiniz Sayın Hocam.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Teşekkürler Hocam.

Buyurun Muharrem Bey.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Bu noktada, tabii, özellikle Women 20 de kuşatıcı, kapsayıcı ve sürdürülebilir kadın istihdamı konusunda önemli bir adımdı. Bu noktada, aslında, önemli bir meseleyi hocam, sayın üyemiz ifade edince... 2016 yılında 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na eklenen 43'üncü madde kapsamında ebeveynlere tanınan, çocukları mecburi ilköğretim çağına gelene kadar kısmi zamanlı çalışma imkânının uygulamaya geçirilebilmesi için uygulama yönetmeliğinin en kısa zamanda çıkarılması... Bu, bizim 2021 Yılı Ayrımcılıkla Mücadele Raporu'muzda yer verdiğimiz bir tavsiyeydi; bu gerçekten önemli. Hani pandemiyle birlikte bu küresel ölçekte daha şey hâle geldi yani herkes her yerde, her yer ofis, her yer iş yeri, bu her yerdelik... Hakeza eğitim öyle, artık platformlara taşındı. Bu noktada, aslında bu esnek çalışma noktasında bu uygulama yönetmeliğinin çıkarılması ciddi anlamda belki bir istihdam noktasında ve belki pozitif ayrımcılık -hocamın ifade ettiği üzere- kapsamında değerlendirilebilir. O şeyi de izleme konusunda çıkarılan yasal düzenlemeleri de pozitif ayrımcılık çerçevesinde dikkatle not aldık.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkür ediyoruz.

Bir ek daha yapıp kapatacağız galiba, siz tamamladınız.

Şimdi, bizim, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurumsal yapısına bakıyorum -herkes bakabilir, TBMM mobilde var-kurumsal yapı içinde bir Etik Komisyonu var Türkiye Büyük Millet Meclisinde. Bu ne kadar etkin? Mesela, 593 milletvekilimiz var şu anda, onlara sorsak "Bu Etik Komisyonundan kaç kişinin haberi var?" diye; tartışılır değil mi? Sizin TİHEK de hep soruldu "Niye görünür değilsiniz, önde değilsiniz?" diye; Özbudun Hocam da "Ombudsmanlık varken niye size başvurayım mesela?" dedi,

aradaki farkı merak etti. Toplumda size yapılan başvuruların azlığı da az bilinir, az görünür, az duyulur olmanızdan mı kaynaklanıyor, bunlara bakmak gerekir ama benzer biçimde, Büyük Millet Meclisinin Etik Komisyonunun ilkelerine bakıyorum şimdi, böyle kırmızı kırmızı yazılmış: "Dürüstlük, nezaket ve saygı, doğruluk, hesap verilebilirlik, saydamlık, kamu yararını gözetmek, tarafsızlık, hediye almamak." Kitaplarınızı hediye olarak aldık, kabul ediyoruz, kitaptan bir şey olmaz. Yani etik tartışmalar Türkiye'nin her yerinde var; tıp etiği var, deontoloji var, siyasette etik var. O kadar ince konular ki biz, tabii, Komisyon kapsamında konuşuyoruz; bunları, bu saydıklarımı bir başka toplantıda belki konuşma imkânımız olur.

Sayın Başkan, ben size katkı ve katılımlarınızdan dolayı, Kurumunuz hakkında sağladığınız toplumsal fayda konusundaki açıklamalarınız için çok teşekkür ediyorum. Size, Kurum temsilcilerine ve Komisyonumuzun değerli üyesi milletvekili arkadaşlarımıza çok teşekkür ediyorum.

Ekleyeceğimiz bir şey varsa onu alayım.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANI MUHARREM KILIÇ - Ben de saygılarımı sunuyorum, nazik davetiniz için tekrar teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sağ olun.

Komisyonumuzun gündemindeki konuları görüştük ve toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 17.22